

Avhandlingsnytt

2025:4

The background of the cover is a photograph of a steep, rocky mountain trail. The trail is made of stone steps and has a rope railing. The mountain is covered in green vegetation. The sky is blue with some white clouds. The photograph is partially obscured by large, abstract blue and white geometric shapes that create a sense of depth and movement.

Tid, rum, fördomar och uppfattningar i migrationspolitiken

Från EU:s externaliserade gränser till utsatthet på den svenska bostadsmarknaden

Tid, rum, fördomar och uppfattningar i migrationspolitiken

Från EU:s externaliserade gränser till
utsatthet på den svenska
bostadsmarknaden

Linus Engström och Alva Källén (red.)

Avhandlingsnytt 2025:4

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17

Delmi Avhandlingsnytt 2025:4

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Omslagsfoto: Hikerwice.com, Unsplash

Stockholm 2025

ISBN: 978-91-89993-11-2

Förord

Europeiska Kommissionen uppskattar den genomsnittliga tiden för flykt eller fördrivning (displacement) till 20 år. Migrations-, asyl- och integrationsprocesser är därför ofta långa och kantade av byråkrati, gränser, väntan och utanförskap.

I den åttonde upplagan av Avhandlingsnytt sammanfattas fyra doktorsavhandlingar som på olika sätt belyser handfasta aspekter av tid, rum och även fördomar och uppfattningar i dessa ofta utdragna processer. Avhandlingarna lyfter svårigheter för flyktingar att få visum och på reguljär väg korsa EU:s gränser, utsatthet och välmående i svenska asylprocesser och hur kategoriseringen av asylsökande påverkar deras möjlighet till uppehållstillstånd, bostad och en snabb start på integrationsprocessen. Avhandlingarna är på många sätt ett möte mellan individers livsöden och svensk samt europeisk byråkrati. Fokus vilar på migranters välmående och rättigheter i ofta långvariga migrations-, asyl- och integrationsprocesser.

Författarna till avhandlingarna är Rikard Engblom som undersöker asylprocessens "osäkra väntan" och dess samhälleliga effekter på lokal och nationell nivå, Kristina Wejstål som utforskar hur skyddssökandes individuella rättigheter påverkas av utlokaliseringen av EU:s migrations- och gränskontroll, Andreas Asplén Lundstedt som studerat hur migrationskontroll förvandlats till ett urvalssystem och Mikaela Herbert som behandlar den bostadsjämlighet som finns i Sverige.

Den vetenskapliga granskningen av avhandlingarna har ägt rum i anslutning till disputationen vid respektive institution på det aktuella lärosätet. För Delmis räkning har Linus Engström och Alva Källén sammanfattat avhandlingarna. Maria Cheung, Daniel Silberstein, Anna Hammarstedt, Henrik Malm Lindberg och Andreas Savelli har varit med i granskningsprocessen.

Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för innehåll, slutsatser och policyrekommendationer i respektive kapitel. För fördjupad läsning hänvisas till avhandlingarna.

Stockholm mars 2025

Joakim Palme
Ordförande Delmi

Agneta Carlberger Kundoori
Kanslichef Delmi

Innehåll

Introduktion.....	7
1. Osäker väntan i asylprocessen	11
Inledning	11
Bakgrund.....	12
Resultat och slutsatser.....	13
Avslutning.....	18
Referenser	19
2. Grundläggande rättigheter vid EU:s externaliserade gränser	24
Inledning	24
Teori, metod och material	25
Bakgrund.....	26
Resultat och slutsatser.....	27
Avslutning.....	33
Referenser	34
3. Önskvärda offer: System för urval av flyktingar i svensk migrationshantering	38
Inledning	38
Bakgrund.....	39
Resultat och slutsatser.....	40
Avslutning.....	43
Referenser	44
4. Vindlande vägar i bostadsjämlighetens Sverige	46
Inledning	46
Bakgrund.....	48
Resultat och slutsatser.....	51
Avslutning.....	53
Referenser	54
Förteckning över tidigare publikationer.....	56

Introduktion

Europeiska kommissionen uppskattar den genomsnittliga tiden för flykt eller fördrivning (*displacement*) till 20 år. Migrations-, asyl- och integrationsprocesser är ofta långa och kantade av byråkrati, gränser, väntan och utanförskap. Delegationen för migrationsstudier (Delmi) åttonde publikation i rapportserien Avhandlingsnytt har titeln *Tid, rum, fördomar och uppfattningar i migrationspolitiken: Från EU:s externaliserade gränser till utsatthet på den svenska bostadsmarknaden*. Syftet med Avhandlingsnytt är att belysa aktuella avhandlingar på integrations- och migrationsområdet på ett lättillgängligt sätt. Utgångspunkten för denna upplaga är fyra avhandlingar som på olika sätt behandlar mindre handfasta aspekter av tid, rum och även fördomar och uppfattningar i dessa ofta utdragna processer. Avhandlingarna lyfter svårigheter för flyktingar att få visum och på reguljär väg korsa EU:s gränser, utsatthet och välmående i svenska asylprocesser och hur kategoriseringen av asylsökande påverkar deras möjlighet till uppehållstillstånd, bostad och en snabb start på integrationsprocessen. Avhandlingarna är på många sätt ett möte mellan individers livsöden och svensk samt europeisk byråkrati. Fokus vilar på migranters välmående och rättigheter i ofta utdragna migrations-, asyl- och integrationsprocesser.

Den första avhandlingen i denna upplaga av Avhandlingsnytt är skriven av **Rikard Engblom** (2023) med titeln *Time Warps: Refugees and the Experience of Waiting in Rural Sweden*. Avhandlingen bygger på intervjuer med personer som inväntar svar på asylansökningar, som fått avslag eller som fått beviljat uppehållstillstånd men som lever i juridisk och social osäkerhet till följd av tillfälligt uppehållstillstånd och åtstramade regler för familjeåterförening. Engblom undersöker asylprocessens "osäkra väntan" och dess samhälleliga effekter på lokal och på nationell nivå. Frågan ställs om det är skäligt att låta flyktingar vänta i socialt, juridiskt och ekonomiskt utsatta situationer.

Den andra avhandlingen är skriven av **Kristina Wejstål** (2024) och har titeln *At the Border – EU Law, Asylum and the Spatialities of Fundamental Rights*. Wejstål utforskar hur skyddsökandes individuella rättigheter påverkas av utlokaliseringen av EU:s migrations- och gränskontroll. Genom att analysera den belgiska ambassaden i Beirut, Libanon, och gränsövergången mellan Marocko och Spanien vid Beni-Enzar i Melilla undersöker Wejstål det asymmetriska förhållandet mellan var gränskontroll sker och var grundläggande rättigheter skyddas (2024).

Den tredje avhandlingen är skriven av **Andreas Asplén Lundstedt** (2024) och har titeln *Desirable victims: systems of reselection*. Den handlar om hur migrationsskontroll förvandlades till ett urvalssystem. Att välja kräver att kategorier av flyktingar konstrueras, och konstruktionen av kategorier som flykting och asylsökande blir del i ett system vars syfte är att styra internationell migration. Avhandlingen visar hur de kategorier som stater använder inte är neutrala beskrivningar, utan i stället är centrala styrverktyg som producerar status samt ger tillgång till skydd av vissa anledningar, till vissa grupper och under vissa omständigheter. En påtaglig effekt av detta, menar Lundstedt, är att en grupp asylsökande som kan beskrivas som väntande människor, är fast i asylprocessen i en typ av limbo.

Den fjärde avhandlingen är skriven av **Mikaela Herbert** (2023) med titeln *Vindlande vägar i bostadsomjämlighetens Sverige* och behandlar den bostadsomjämlighet som finns i Sverige. Hon genomför en etnografisk analys, baserad på intervjuer med individer som kom till Sverige under flyktingkrisen 2015. Avhandlingen analyserar deras upplevelser av bostadsökande i Sverige, under och efter asylprocessen. Den problematisering som framkommer målar ut kategorierna nyanländ och asylsökande som ett problem på gruppnivå som är bidragande till såväl social- som bostadssegregation.

Efterföljande kapitel är sammanfattningar av avhandlingarnas innehåll. Om en djupare förståelse och beskrivning av avhandlingarnas metodologiska samt teoretiska utgångspunkter önskas, hänvisas till de ursprungliga avhandlingarna i sin helhet.

Begreppet flykting

I avhandlingarna används olika termer, så som *flykting*, *skyddsökande*, *migrant*, *asylsökande*. I varje kapitel används samma termer som i respektive avhandling.

Både Engblom (2023) och Lundstedt (2024) använder sig av termen flykting i sina avhandlingar. I båda fallen används termen utifrån bredare definitioner än den definition av flyktingar som finns i 4 kap i utlänningslagen (2005, s. 716) eller i Flyktingkonventionen (1951, s. 48). Engblom definierar flykting som de som ska söka eller har sökt asyl och som antingen väntar på beslut, har fått beviljad asyl eller som har fått avslag (2023).

Lundstedts (2024) avhandling diskuterar och analyserar själva kategorierna *flykting* och *asylsökande*. För att inleda den diskussionen utgår han från begreppet migrant (immigrant) som används som utgångspunkt i den historiska tidpunkt då han påbörjar sin analys, där kategorierna började konstrueras.

Övergripande slutsatser

Avhandlingarna som inkluderas är fristående från varandra och skiljer sig i forskningsfrågor och metodik. Genom de fyra avhandlingarna får vi följa processen från migranter vid EU:s externaliserade gränser, till utdragen väntan och kategorisering av migranter i asylprocessen, för att slutligen landa i utsatthet på bostadsmarknaden efter beviljat uppehållstillstånd. Avhandlingarna bidrar genom sina olika perspektiv till en bättre förståelse av migrations- och asylprocessen som helhet.

Med ursprung i avhandlingarnas empiriska resultat kan ett antal centrala slutsatser dras. Dessa slutsatser rör migranternas rättigheter och välmående i utdragna migrations-, asyl- och integrationsprocesser.

Migranternas välmående lyfts av Engblom, som diskuterar vad han beskriver som "osäker väntan" i asylprocesser. Osäker väntan på uppehållstillstånd, familjeåterförening, jobb möjligheter och omprövning beskriver Engblom som resultat av två faktorer: dels som en följd av det ökade antalet flyktingar som kom till Sverige under mitten av 2010-talet, dels som en konsekvens av ett upplevt behov av att kontrollera, reglera och minska migrationen till landet (Engblom, 2023). Lundstedt belyser hur ett administrativt system av kategorier används för att styra internationell migration. Kategorierna konstrueras och är värderande i vem som är en flykting och vem som inte är det. Dessa med tiden allt mer utökade kategorier har bidragit till att en omfattande administrativ apparat byggs upp. Detta ledde i sin tur till att längden på asylprocessen ökade till rekordnivåer. Lundstedt (2024) beskriver den gruppen asylsökande som är fast i asylprocessen som "väntande människor" som inte kan påbörja sina nya liv samtidigt som de inte kan komma ifrån sina gamla liv. Den utdragna asylprocessen bidrar till en försvårad eventuell integration och påverkar de asylsökande negativt både psykiskt och fysiskt.

Migranternas rättigheter lyfts av Wejstål och Engblom. Wejstål belyser hur migranter vid externaliserade gränser inte kan åtnjuta grundläggande rättigheter som asylrätten och principen om non-refoulement (2023)¹ Engblom i sin tur refererar till UNHCR:s definition av "*protracted refugee situations*", vilka syftar på situationer där flyktingar befinner sig i limbo som varar i mer än fem år och som saknar hållbara utsikter till stabilitet och trygghet inom

---

¹ Principen om non-refoulement syftar till att ingen människa ska tvingas återvända till ett land där denne riskerar att utsättas för dödsstraff, tortyr eller inhuman, grym eller förnedrande behandling. Generellt sett hör rätten att söka asyl och rätten till non-refoulement till statlig jurisdiktion och kan således heller inte åberopas utanför en stats territorium (Wejstål 2024).

---

relativ närtid (Lysaker, 2020, s. 90). Att utsätta flyktingar för utdragen väntan är i enlighet med FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna en kränkning av just dessa rättigheter (Lysaker, 2020).

Uppfattningar och fördomars påverkan på politik och juridik lyfts i samtliga avhandlingar. Wejstål diskuterar sammanflätningen av juridik och sociala relationer vid EU:s externaliserade gränser. Här understryker Wejstål att det sociala, juridiska och geografiska inte kan särskiljas (2024). Engblom belyser hur humanitärism och *securitarianism* sammanfogas i svensk migrationspolitik: migranter blir till viss del omhändertagna av myndigheter och av civilsamhälle, men beskrivs också som ett säkerhetshot och beskylls för olika samhällsproblem (2023)². Konstruktionen av kategoriseringarna som Lundstedt (2024) belyser är värderande och bedömer vem som är en "riktig" flykting och vem som inte är det. Den som bedöms vara det erhåller rätten att befinna sig i landet medan den som inte gör det inte får stanna. Detta reducerar enskilda människöden till kategorier i administrativt syfte. Det som framkommer i analysen av flyktingkategorierna i Sverige är att kategorierna bär idén att flyktingen är någon som är sårbar och hjälplös samt att de kräver statliga hjälpinsatser. Herbert (2023) beskriver hur nyanlända och asylsökande målas ut som ett problem på gruppnivå. De beskrivs vara bidragande till social- och bostadssegregation och lösningarna som presenteras ska styra dessa grupper på bostadsmarknaden i stället för att åtgärda den ekonomiska ojämlikhet som råder i samhället och på bostadsmarknaden. Herbert (2023) menar att denna uppfattning gör att grupperna beskrivs vara "ovärdiga" att ta informerade och välvägdade beslut och att den egna förmågan underkänns till förmån för statens styrning. Både Lundstedts (2024) och Herberts (2023) analyser beskriver hur migrantens eget beslutsfattande underkänns till förmån för statens.

Sammantaget lyfter de fyra avhandlingarna hur tid, rum, fördomar och uppfattningar påverkar personer i migrations- och asylprocesser. Avhandlingarna har en gemensam teoretisk grund i kritiska perspektiv och belyser tillsammans vikten av att diskutera och problematisera hur makt-dynamiker, sociala relationer och fördomar uttrycker sig i tid och rum i migrationsfrågor.

---

² Engblom definierar *securitarianism* som en logik där välmående hos, och säkerhet för, de som anses dela samma (föreställda) nationella identitet prioriteras över välmående hos, och säkerhet för, de som inte anses dela samma (föreställda) nationella identitet (se Engblom, 2023, s. 26). Ordet i sig är svåröversatt och vi har därav valt att behålla det på engelska.

---

1. Osäker väntan i asylprocessen

Rikard Engblom

Inledning

År 2015 skedde en drastisk ökning i antalet asylsökande i Sverige vilket resulterade i ett restriktivt skifte i svensk migrationspolitik. Mot bakgrund av detta undersöker Rikard Engblom i sin avhandling *Time Warps: Refugees and the Experience of Waiting in Rural Sweden* den "osäkra väntan" som flyktingar upplever i olika stadier av en asylprocessen (Engblom 2023, s. 18). Engblom har genomfört ett etnografiskt fältarbete i Avesta kommun med personer i olika stadier av asylprocessen. Engblom har studerat de som inväntar svar på asylansökningar och de som fått avslag eller som fått beviljat uppehållstillstånd men som lever i juridisk och social osäkerhet till följd av tillfälligt uppehållstillstånd och åtstramadade regler för familjeåterförening. Engblom har intervjuat och följt personerna i deras vardag samt i möten med ideella initiativ och myndigheter. Samtliga situationer präglas av det Engblom benämner som "osäker väntan" (Engblom, 2023).

Att undersöka flyktingars³ osäkra väntan är relevant av såväl etiska som sociologiska skäl. Osäker väntan på uppehållstillstånd, familjeåterförening, jobbmöjligheter och omprövning beskriver Engblom som resultat av två faktorer: dels som en följd av det ökade antalet flyktingar som kom till Sverige under mitten av 2010-talet, dels som en konsekvens av ett upplevt behov av att kontrollera, reglera och minska migrationen i landet. Engblom lyfter de samhälleliga effekterna av osäker väntan på lokal och nationell nivå och ställer frågan om det är skäligt att låta flyktingar vänta i socialt, juridiskt och ekonomiskt utsatta situationer (Engblom, 2023).

Forskningsfrågorna adresserar hur nyanlända flyktingars väntan i Sverige ser ut, upplevs och hanteras av flyktingarna, Avesta som lokalsamhälle och Sverige som samhälle i stort. Forskningen bygger på etnografiskt material

---

³ Engblom använder sig i avhandlingen av ordet "flykting" (*refugee*) för att referera till de som ska söka eller har sökt asyl och som antingen väntar på beslut, har fått beviljad asyl eller som har fått avslag (2023). Engblom utgår alltså inte från den definition av flyktingar som finns i 4 kap i utlänningslagen (2005:716) eller i Flyktingkonventionen (1951:48).

---

insamlat i Avesta kommun mellan augusti 2017 och oktober 2018. Totalt intervjuades 39 flyktingar, varav 17 personer hade fått uppehållstillstånd under de senaste två åren, 17 väntade på att deras asylansökningar skulle bearbetas och fem hade fått avslag på sina asylansökningar. Även volontärer, politiska företrädare och statstjänstemän intervjuades. Utifrån begreppen humanitärism (*humanitarianism*) och *securitarianism* identifierar Engblom orsaker till flyktingars väntan samt vilka konsekvenser denna väntan medför för flyktingarna, för Avesta och för Sverige.

Bakgrund

Skiftet i svensk migrationspolitik

År 2015 sökte nästan 163 000 migranter asyl i Sverige (Migrationsverket 2018, s. 23). I november samma år var det svenska systemet för flyktingmottagning överbelastat. Flyktingar huserades på campingplatser, i skolor, fabriker, sjukhus, nedstängda militära anläggningar och fängelser under tiden som de befann sig i asylprocessen (Svensson & Jepsson, 2015). Handläggningstiden för asylärenden ökade från fyra och en halv månad år 2014 till sju och en halv månad år 2015, för att sedan nå en toppnivå på ett år och fem månader år 2018 (Migrationsverket, 2018). Våld och självmordsförsök rapporterades öka på asylboenden (Angersen, 2015; Forell, 2015). Migrationsverket varnade för en ökad arbetsbörda för personalen och risk för att kvaliteten på asylutredningarna skulle försämrats (Lovén, 2015). Samtidigt ökade stödet för en mer restriktiv flyktingpolitik i höstens opinionsmätningar, från 34 procent i september till 59 procent i oktober 2015 (Benigh, 2015; Asplid & Lagerwall, 2015).

I november 2015 presenterades tre åtstramande åtgärder: 1) Två av fyra grunder till asyl ströks ur utlänningslagen (SFS, 2005, s. 716), 2) Möjligheten till permanent uppehållstillstånd för nya asylsökande togs bort, det vill säga att asylsökande som ansökte efter 24 november 2015 kunde enbart beviljas ett uppehållstillstånd som var giltigt i antingen tretton månader eller tre år, med möjlighet till ytterligare förlängning och 3) Endast personer med permanent eller treårigt uppehållstillstånd hade möjlighet att ansöka om familjeåterförening (SFS, 2005, s. 716, kapitel 5, §3). Nya krav infördes också på tillräcklig inkomst och passande boendesituation för att beviljas familjeåterförening (Östbye, 2017).

Avesta

Avesta kommun tog under 2010-talet emot ett stort antal flyktingar i förhållande till kommunens befolkningsstorlek som år 2018 uppgick till 22 800 invånare. När antalet asylsökande nådde sin kulmen i Sverige i slutet av år 2015 levde

---

1 015 asylsökande i Avesta kommun, en siffra som hade sjunkit till 554 vid tiden för Engbloms fältarbete. Ytterligare 2 000 personer som fått uppehållstillstånd under de senaste fem åren hade stannat kvar i Avesta (Engblom, 2023; Hägg, 2018; SCB, 2021).

Resultat och slutsatser

Genom intervjuerna identifierar Engblom vilka effekter den osäkra väntan har på personerna i asylprocessen och på samhället. Effekterna kategoriseras som: ångest (*anxiety*), längtan (*longing*), uthållighet (*endurance*), tålamod (*patience*), produktiv väntan (*productive longing*), tidsfördriv (*timepass*), samlevnad (*conviviality*), tillhörighet (*belonging*) och känslan av att sitta fast (*feeling stuck*). Dessa teman beskrivs och diskuteras nedan.

För att förstå flyktingars väntan i en bredare kontext av migrationskontroll och flyktingmottagande i Sverige i stort börjar vi med att diskutera det som Engblom beskriver som humanitärism och *securitarianism*.

Humanitärism och *securitarianism*

Engblom beskriver flyktingars väntan som ett resultat av sammanflätningen av migrationskontroll och flyktingmottagande. Migrationskontroll fokuserar på säkerhet och kontroll (*securitarianism*), medan flyktingmottagande fokuserar på att välkomna och hjälpa (*humanitarianism*). Trots ett ökat säkerhetsfokus i Sveriges migrationskontroll och flyktingmottagande är humanitära element alltiämt närvarande. Detta är synligt i exempelvis flyktingars tillgång till boende och ekonomiskt bistånd samt förskola och skola för barn även efter en avslagen asylansökan (Engblom, 2023).

Engblom beskriver inte humanitärism och *securitarianism* som ideologiskt väsensskilda, utan snarare som två olika sammanvävda tankesystem. Engblom understryker humanitärismens inneboende problematik, vilken återkommande lyfts av antropologer, sociologer, migrationsforskare och historiker (Harrell-Bond, 1986; Malkki, 1996; Harrell-Bond, 1997; Agier, 2002; Barnett, 2011; Fassin, 2011; Feldman, 2012; Ticktin, 2016; Nakueira, 2019; Keshavarz, 2020; Klose, 2021). Kritiken rymmer flera aspekter. Den grundar sig i att humanitärism bygger på, men också bidrar till, sociala hierarkier och föreställningar om att vissa länder och kulturer är bättre och mer avancerade än andra (Engblom, 2023).

Synen på humanitärism och *securitarianism* som sammanflätade menar Engblom är väsentlig för att förstå hur flyktingars väntan i Sverige skapas och upplevs (2023). De teman som presenteras nedan bygger på denna förståelse.

Ångestfylld väntan och längtan

Engblom finner genom sitt etnografiska fältarbete att den utdragna byråkratiska processen kan göra det svårare att återvända till minnen av flykten under asylintervjuer. Engblom beskriver hur en informants långa, ångestfyllda väntan och intervjuer med Migrationsverket där historien ifrågasatts hade förvrängt informantens egna minnen: "Mitt huvud fungerar inte längre, hur ska jag kunna komma ihåg?" (Engblom, 2023, s. 46, *redaktörens översättning*).

Att försöka sätta ord på traumatiska minnen och känslor för att hävda sin rätt under den korta tid en asylintervju pågår leder till känslor av stress, förklarar Engblom (2023). För att prata om trauma krävs tillit, och att bygga tillit kräver tid (Baillot, Cowan & Munro, 2009).

Engblom konstaterar vidare att längtan spelar en roll i flyktingars osäkra väntan, oavsett stadie i asylprocessen. Längtan efter hemlandet, eller minnet av hemlandet, efter trygghet, uppehållstillstånd, tillhörighet eller familjeåterförening. Även här är ångest mycket närvarande. Medan en informant berättade att hennes ångest hindrade henne från att kunna lära sig svenska, beskrev en annan hur lättnaden över att två år och två månaders väntetid resulterade i tillfälligt uppehållstillstånd snabbt övergick i ångestladdad väntan inför att tretton månader senare behöva gå igenom samma process ännu en gång. Engblom identifierar flera sätt som informanterna hanterade sin ångestfyllda väntan och längtan (2023).

Uthållighet och tålamod

Ett sätt att hantera ångest och längtan var genom att umgås och dela sin oro och smärta med personer i liknande situationer (Engblom, 2023). Engblom beskriver detta som en typ av tidsfördriv, men också som kollektiv uthållighet (*endurance*) (Hage, 2009, s. 101). Trots begränsade handlingsmöjligheter understryker Engblom att informanterna inte var passiva offer, utan att de hade handlingsförmåga (*agency*). Här vänder han sig till Valeria Procupez beskrivning av begreppet tålamod (*patience*), vilket i kontrast till uthållighet syftar till att tillsammans med andra personer aktivt och målinriktat omvandla väntan till handling (Procupez, 2015). Längtan efter ett "gott liv", tillhörighet och familjeåterförening i Sverige ledde somliga till att agera enligt bilden som målats upp av den "goda migranten" (Engblom, 2023, s. 109). Att efterleva förväntningarna från svenska staten och myndigheter blev ett sätt att hantera längtan genom att arbeta mot målet om familjeåterförening.

Det var däremot inte alla som hade möjligheten att leva som den "goda migranten" i väntan på familjeåterförening. Förväntningar från familj i hemlandet på ekonomiskt stöd och svårigheter att få jobb, ett utbrett problem till följd av

---

diskriminering på arbetsmarknaden (Gardell, Molina & Wolfast, 2018; Carlsson, 2009; Agerström m.fl., 2012; Arai & Vilhelmsson, 2001; Bursell, 2014), gjorde att många kände sig tvungna att söka sig till den illegala arbetsmarknaden. Att arbeta inom den illegala arbetsmarknaden lindrade temporärt den ekonomiska osäkerheten för familjen i hemlandet, men avstannade samtidigt arbetet för framtida familjeåterförening då inkomsten inte mötte försörjningskravet (Engblom, 2023).

Produktiv väntan

Engblom beskriver väntan som produktiv i bemärkelsen att den producerar konsekvenser för flyktingar och för samhället i stort. Väntan kan vara ett sätt för stater att utöva kontroll (Andersson, 2014): utdragna byråkratiska processer såsom förlängda handläggningstider kan ses som produktiva i så måtto att de antas avskräcka migranter från att söka sig till Sverige. Väntan ger även konsekvenser i fall då barn hinner bli myndiga innan beslut har fattats i deras asylärenden. Då leder utdragna asylprocesser till att myndigheterna hanterar deras ärenden enligt de regler som gäller för vuxna (Engblom 2023).

Produktiv väntan har även andra dimensioner. Engblom använder sig av Craig Jeffreys begrepp *Timepass*, det vill säga "tidsfördriv", vilket beskriver aktiviteter som förenklar utdragen väntan och fyller tiden (Jeffrey, 2010). I Avesta umgicks exempelvis några av de flyktingar Engblom följt på den lokala pizzerian, där de skvallrade, skämtade och tröstade varandra. Engblom deltog i spontana umgängen i personers hem, på utflykter i naturen och på grillkvällar. Tidsfördriv är produktivt på ett individuellt plan som ett sätt att utvärda osäker väntan genom att omvandla dödtid till produktiv tid. Tidsfördriv blir också sociologiskt produktivt då det skapar och stärker sociala relationer.

Samhällets reaktion på flyktingars väntan

Flyktingars osäkra väntan medför som sagt inte bara konsekvenser för personerna som väntar. Även Avesta som lokalsamhälle och Sverige i stort upplever konsekvenser av osäker väntan, menar Engblom. Detta skapade både negativa reaktioner, så som rasism, trakasserier och polarisering, men även positiva reaktioner så som stöd och hjälp från civilsamhället.

Rasism, trakasserier och polarisering

Vissa informanter berättade om upplevd exkludering från lokalbefolkningen i Avesta kommun: att det var svårt att få kontakt och att känna sig välkommen. Andra berättade att de blivit utsatta för rasism och trakasserier. Informanternas upplevelser bekräftas av forskning som visar på att denna typ av diskriminering är vanligt förekommande bland både barn och vuxna som är migranter (Aarnivaara, 2022; Loodberg & Abera, 2021; León Rosales, 2010;

León Rosales, 2016; Lundström, 2021; Wernesjö, 2020; Odenbring & Johansson, 2019; Odenbring & Johansson, 2021; Wigerfelt, Wigerfelt & Kiiskinen, 2013). På sociala medier beskylldes flyktingar för nedskräpning, stölder, våld, graffiti, arbetslöshet, höga skatter och bristande välfärd. Jimmie Åkesson, partiledare för Sverigedemokraterna, använde år 2018 Avesta som exempel på konsekvenserna av den "ansvarslösa migrationspolitiken" (Åkesson, 2018). Samtliga reaktioner beskriver Engblom som exempel på att flyktingar utmålas som ett hot mot Sveriges säkerhet (2023).

Många i lokalbefolkningen som hjälpte flyktingar i Avesta kommun uppgav att de hade förlorat vänner och blivit utestängda ur samhället. Polariseringen ökade således till följd av flyktingars osäkra väntan i Avesta mellan dem som önskade se en mer restriktiv migrationspolitik och de som hade en mer positiv inställning och i vissa fall även hjälpte flyktingarna (Engblom, 2023).

The Meeting Ground

En annan respons på flyktingars väntan i Avesta var medkänsla, stöd och hjälp från civilsamhället och lokalbefolkningen i form av exempelvis öppna förskolan och integrationsprojektet *The Meeting Ground*. Där kunde barnen till de nyanlända leka medan föräldrarna kunde umgås med Avestabor och därmed lära sig svenska. Trots att initiativet var öppet för alla föräldrar var det enbart kvinnor som deltog vid de tillfällen Engblom närvarade. Arrangörerna bistod även deltagarna med praktiskt, socialt och moraliskt stöd (Engblom, 2023).

Humanitärismens hierarkier synliggjordes när de svenska kvinnorna på *The Meeting Ground* lärde deltagande kvinnor "hur man gör i Sverige" med utgångspunkten att kvinnorna från andra länder var förtryckta i sina hemländer, kulturer och parrelationer (Engblom, 2023, s. 80; Lundstedt, 2005). Trots detta beskriver Engblom initiativ som *The Meeting Ground* som viktiga för såväl arrangörer som deltagare, då de utgjorde en social mötesplats för alla inblandade (2023).

Avesta Solidarity Center

Ytterligare en mötesplats är *Avesta Solidarity Center* (ASC) som grundades på 1990-talet av personer som flytt till Sverige undan Balkankriget. Mötesplatsen erbjöd svensklektioner och arrangerade sociala tillställningar och aktiviteter. ASC blev en umgängesplats där deltagare umgicks och skapade relationer över nationella, etniska och religiösa gränser. Dispyter mellan olika grupper som annars hindrat relationer tycktes åsidosättas på denna plats, ett fenomen Engblom beskriver som *conviviality*: samlevnad mellan personer med olika bakgrund (Gilroy, 2004).

Utan att erbjuda praktiska lösningar på flyktingars juridiska problem eller avhjälpa deras osäkra väntan skapade ASC en känsla av tillhörighet (*belonging*). Denna tillhörighet kan delvis tillskrivas ASC:s horisontella arbetssätt: genom att bjuda in deltagarna att bli del av organisationen öppnade ASC upp för aktivt deltagande och öppna diskussioner som suddade ut hierarkier (Engblom, 2023).

Engblom beskriver initiativ som *The Meeting Ground* och ASC som dubbelt produktiva. Dels erbjöd de möjligheten för asylsökande att lära sig svenska och få kunskap om svenska lagar och normer, dels gav de ett praktiskt och emotionellt stöd. Mötesplatserna fungerade även som tidsfördriv, det vill säga en möjlighet att spendera sin tid i sociala sammanhang utanför hemmet (2023).

Tillgång till sociala sammanhang

Väntan har också en geografisk dimension. Medan vissa av Engbloms informanter bodde i Avesta tätort, levde andra i samhällen utanför tätorten med bristande tillgång till de ovan diskuterade sociala sammanhang som erbjöds i kommunens kärna. Boendesituationen, i kombination med det faktum att de inte hade rätt till arbete eller utbildning innebar för dessa informanter en relativ inaktiv vardag vilket skapade en frustrerande känsla av att sitta fast (*feeling stuck*). Med känslan av att vara fast på en önskad plats i en önskad situation följde även sorgen över det liv som lämnats i hemlandet och över sina tidigare framtidsvisioner (Engblom, 2023).

Efter avslagen asylansökan

Engblom undersökte även livet för de flyktingar vars asylansökan avslagits. Informanter som inte såg återvändande till sitt hemland som ett möjligt alternativ levde kvar i Sverige i väntan på att fyra år senare kunna söka asyl på nytt. Som irreguljära migranter levde de i en vardag färgad av skräck, oro och självisolering hos vänner, i boenden de hittat via internet, eller hos lokalinvånare som öppnat sina hem. Sociala interaktioner med vänner och familj och med lokalinvånare som erbjudit sina hem samt rätten till sjukvård vid allvarliga tillstånd och barns rätt till utbildning innebar dock ett till viss del kvarvarande band till samhället (Engblom, 2023).

Oron bland irreguljära migranter i Avesta förstärktes av hotet om att placeras i förvar. En handläggare på Migrationsverket beskrevs använda förvar som ett hot om vad som kunde hända om irreguljära migranter inte "samarbetar" (Engblom, 2023, s. 121). Att placera ett fåtal i förvar ger effekt, menar Engblom. Det skapar en känsla av konstant övervakning och visar på konsekvenserna av att inte efterleva kraven. En informant som anlät i Sverige som minderårig, men som hunnit fylla 18 och därför hade rätt till att avsluta sin grundskoleutbildning trots asylavslag, vågade inte längre gå till skolan på grund av

---

rädslan att bli tagen av polisen. Situationen som irreguljär migrant innebär stor sårbarhet. Risken ökar för att bli sexuellt och ekonomiskt utnyttjad (JÄMO, 2021; Länsstyrelsen Stockholm, 2017) och minderåriga riskerar särskilt att utnyttjas inom organiserad brottslighet och droghandel (BRÅ, 2021; Länsstyrelsen Stockholm, 2018).

Det går att argumentera för att flyktingar som fått avslag på sin asylansökan kan avsluta sin osäkra väntan genom att återvända. Emellertid menar Engblom, med stöd i forskning, att situationen vid återvändande skulle förbli i stort sett oförändrad. Osäker väntan på beslut eller hjälp från myndigheter, icke-statliga organisationer, eller familj i landet de utvisats från samt väntan på möjligheten att migrera igen skulle följa även efter återvändandet (Khosravi, 2018, s. 3; Lecadet, 2018, s. 201; Plambech, 2018, s. 93; Alpes, 2018, s. 240; Golash-Boza & Navarro, 2018).

Avslutning

Flyktingars osäkra väntan på uppehållstillstånd, familjeåterförening, jobb-möjligheter och omprövning beskriver Engblom som resultatet av två faktorer. För det första som en följd av det stora antalet flyktingar som kom till Sverige under mitten av 2010-talet, i viss mån på grund av den humanitära migrationspolitiken och för det andra som en konsekvens av ett upplevt behov av att kontrollera, reglera och minska migrationen i landet. Migrationsverkets uppdrag styrs av både humanitär och securitarian logik, argumenterar Engblom. Å ena sidan ansvarar Migrationsverket för att avgöra vem som har rätt till skydd samt att personer som inte bedöms ha rätt till skydd lämnar landet. Å andra sidan ansvarar de för att se till att behov som tak över huvudet, mat, kläder, aktiviteter och sjukvård uppfylls (Engblom, 2023).

Den långa, byråkratiska processen, den ekonomiska och sociala utsattheten och den, för vissa, geografiska isoleringen skapar förvrängda upplevelser av tid och gör väntan svåruthärdad. Sociala nätverk påverkar också flyktingars upplevelse av att vänta. Att med tillgängliga medel, lagliga eller olagliga, försöka påverka sin situation och sina framtidsutsikter gör väntan lättare att uthärda (Engblom, 2023).

Irreguljära migranternas utsatta situation skapar en ond cirkel av utsatthet som leder till ökad exploatering för organiserad brottslighet, vilket i sin tur leder till att migration porträtteras som ett säkerhetsproblem, något som sedan ofta resulterar i mer restriktiva migrationspolitiska beslut. Således är flyktingars väntan inte bara en produkt av humanitära och *securitarian* praktiker i svensk migrations- och gränspolitik. Flyktingars osäkra väntan producerar också sådana praktiker (Engblom, 2023).

Engblom lyfter här Odin Lusakers "väntegaranti" (*waiting guarantee*), grundad i UNHCR:s beskrivning av "*protracted refugee situations*", vilka syftar på situationer där flyktingar befinner sig i limbo som varar i mer än fem år och som saknar hållbara utsikter (Lysaker, 2020, s. 90). Att utsätta flyktingar för utdragen väntan anses vara en kränkning av deras mänskliga värdighet, vilket i enighet med FN:s allmänna förklaring är en kränkning av de mänskliga rättigheterna (Lysaker, 2020). En väntegaranti skulle således kunna användas för att avgöra när väntan blir en människorättsfråga. Avslutningsvis understryker Engblom vikten av att såväl forskare som beslutsfattare tar både etiska dimensioner och sociologiska effekter av flyktingars väntan i beaktande (2023).

Referenser

- Aarnivaara, S. (2022). *Kampen om värderingarna*. EXPO – Data för demokrati.
- Agerström, J., Björklund, F., Carlsson, R., & Rooth, D.O. (2012). Warm and Competent Hassan = Cold and Incompetent Eric: A Harsh Equation of Real-Life Hiring Discrimination. *Basic and Applied Social Psychology*, 34(4), 359–366.
- Agier, M. (2002). Between War and City: Towards an Urban Anthropology of Refugee Camps. *Ethnography*, 3(3), 317–341.
- Andersson, R. (2014). *Time and the Migrant Other: European Border Controls and the Temporal Economics of Illegality.* *American Anthropologist*, 116(4), 795–809.
- Arai, M., & Vilhelmsson R. (2001). Immigrants' and Natives' Unemployment-Risk: Productivity Differentials or Discrimination?. *FIEF Working Paper Series*. Stockholm University and the Trade Union Institute for Economic Research. <https://swopec.hhs.se/fiefwp/papers/WP169.pdf>
- Alpes, M.J. (2018). 'Non-Admitted': Migration-Related Detention of Forcibly Returned Citizens in Cameroon. I S. Khosravi (Red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, (s.231-252). Palgrave Macmillan.
- Baillet, H., Cowan, S., & Munro, V.E. (2009). Seen but Not Heard? Parallels and Dissonances in the Treatment of Rape Narratives across the Asylum and Criminal Justice Contexts. *Journal of Law and Society*, 36(2), 195–219.
- Barnett, M.N. (2011). *Empire of Humanity: A History of Humanitarianism*. Cornell University Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/uu/detail.action?docID=31382>

Brottsförebyggande Rådet, (BRÅ). (2021). *Narkotikamarknader. En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare.*

Bursell, M. (2014). The Multiple Burdens of Foreign-Named Men — Evidence from a Field Experiment on Gendered Ethnic Hiring Discrimination in Sweden. *European Sociological Review* 30(3), 399–409.

Carlsson, M. (2009). *Experimental Evidence of Discrimination in the Hiring of 1st and 2nd Generation Immigrants.* [Doktorsavhandling]. Linnéuniversitetet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:vxu:diva-5>

Engblom, R. (2023). *Time Warps: Refugees and the Experience of Waiting in Rural Sweden.* [Doktorsavhandling]. Uppsala universitet.

Fassin, D. (2011). *Humanitarian Reason: A Moral History of the Present.* University of California Press.

Feldman, I. (2012). The Humanitarian Condition: Palestinian Refugees and the Politics of Living. *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development*, 3(2), 155–172.

Gardell, M., Molina, I., & Wolfast, S. (2018). *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden: Skillnader mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen i bruttolön, disponibel inkomst och möjlighet att göra karriär på den svenska arbetsmarknaden.* Hämtad 2022-08-25 från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-421019>

Gilroy, P. (2004). *After Empire: Melancholia or Convivial Culture? 1st edition.* Routledge.

Golash-Boza, T., & Navarro, Y.C. (2018). 'My Whole Life Is in the USA:' Dominican Deportees' Experiences of Isolation, Precarity, and Resilience. I S. Khosravi (Red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, (s. 149–168). Palgrave Macmillan.

Hage, G. (2009). Introduction. I G. Hage (Red.), *Waiting*, (s. 1–14). Melbourne University Press.

Harrell-Bond, B.E. (1986). *Imposing Aid: Emergency Assistance to Refugees*. Oxford University Press.

- 1997. The Experience of Refugees as Recipients of Aid. I A. Agar (Red.), *Refugees: Perspectives on the experience of forced migration*, (s. 136–168). Pinter.

Hägg, B. (2018). *Integrations- och flyktingrapporter Avesta kommun 2018*.

Avesta kommun. Hämtad 2022-03-02 från

<https://www.avesta.se/globalassets/for-alla-sidor/kommun-och-demokrati/utveckling-mal-visioner/blad-broschyrer-dokument/integrationsrapport-2018.pdf>

Jeffrey, C. (2010). *Timepass: Youth, Class, and the Politics of Waiting in India*. Stanford University Press.

Jämställdhetsombudsmannen (JÄMO), 2021:23. (2021). *Prostitution och människohandel. Slutredovisning av uppdrag att stärka arbetet mot att barn och unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel, samt kartlägga omfattningen av prostitution och människohandel*.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/impbhoid/rapport-prostitution-och-manniskohandel-2021-23-pdf.pdf>

Keshavarz, M. (2020). Violent Compassions: Humanitarian Design and the Politics of Borders. *Design Issues*, 36(4), 20–32.

Khosravi, S. (2018). Introduction. I S. Khosravi (Red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, (s. 1–14). Palgrave Macmillan.

Klose, F. (2021). *In the Cause of Humanity: A History of Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century*. Cambridge University Press.

Lecadet, C. (2018). Post-Deportation Movements: Forms and Conditions of the Struggle Amongst Self-Organising Expelled Migrants in Mali and Togo.

I S. Khosravi (Red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, (s. 187–204). Palgrave Macmil.

Léon Rosales, R. (2016). Rasismerna: Om ungdomars identitetsformering i skolan. I A. Marega, & S. Gusic (Red.), *Det andra uppdraget: Till försvar för skolans likabehandlingsarbete*, (s. 78–105). Universus.

Loodberg, M., & Abera, N. (2021). *Friendsrapporten 2021*. Stiftelsen Friends.

https://friends.se/uploads/2021/08/Friendsrapporten_2021.pdf

Lundstedt, A. (2005). Vit governmentaltitet: "invandrarkvinnor" och textilhantverk – en diskursanalys. [Avhandling]. *Arbetsliv i omvandling*, 2005:14. Arbetslivsinstitutet.

Lundström, M. (2021). Childrens Perspectives on Everyday Racism in Sweden. *Sociologisk Forskning* 58(4), 433–454.

Lysaker, O. (2020). Nowhere Home: The Waiting of Vulnerable Child Refugees. I A.M. Dancus, M. Hyvönen, & M. Karlsson (Red.), *Vulnerability in Scandinavian Art and Culture*, (s. 81–102). Palgrave Macmillan.

Länsstyrelsen Stockholm, 2017:12. (2017). *Människohandel med barn. genomlysning av polisärenden 2015–2016*. Hämtad 2022-09-26 från <https://nspm.jamstalldohetsmyndigheten.se/>

- Länsstyrelsen Stockholm, 2018:3. (2018). *'De kan alltid hitta mig'. Studie om människohandel och utsatta barngruppers livsvillkor*.

Malkki, L.H. (1996). Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology* 11(3), 377–404.

Odenbring, Y., & Johansson, T. (2019). 'If They're Allowed to Wear a Veil, We Should Be Allowed to Wear Caps': Cultural Diversity and Everyday Racism in a Rural School in Sweden. *Journal of Rural Studies* 72, 85–91.

- (2021) 'Go Home to Your Country!' – Everyday Racism in a Rural Lower Secondary School. I Y. Odenbring, & T. Johansson (Red.), *Violence, Victimization and Young People: Education and Safe Learning Environments*, (s. 195–208). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-75319-1_12

Plambech, S. (2018). Back from 'the Other Side: The Post-Deportee Life of Nigerian Migrant Sex Workers. I S. Khosravi (Red.), *After Deportation: Ethnographic Perspectives*, (s.81–104). Palgrave Macmillan.

Procupez, V. (2015). The Need for Patience: The Politics of Housing Emergency in Buenos Aires. *Current Anthropology* 56(S11), 55–65.

SCB, Statistiska centralbyrån. (2021). *Folkmängden efter region, födelse-land och kön. År 2000 - 2021. Statistiska Centralbyrån*. Hämtad 2022-08-16 från https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101E/FolkmRegFlandK/

SFS 2005:716. *Utlänningslag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716

Ticktin, M. (2016). Thinking Beyond Humanitarian Borders. *Social Research; New York, 83(2)*, 255-271.

Wernesjö, U. (2020). Across the Threshold: Negotiations of Deservingness among Unaccompanied Young Refugees in Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 46(2)*, 389-404.

Wigerfelt, B., Wigerfelt, A., & Kiiskinen, J. (2013). *When Colour Matters: Racial Hate Crime and Everyday Violations in Sweden*. Malmö University, Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM). <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-16857>

Åkesson, J. (2018, 23 april). Vi vill göra Sverige bättre – på riktigt!. *Avesta Tidning*.

Östbye, E. (2017). Att förtjäna sin familj – Ett strängare försörjningskrav vid anhöriginvandring och dess inverkan på rätten till familjeliv. [Examensarbete]. Umeå universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-133500>

---

2. Grundläggande rättigheter vid EU:s externaliserade gränser

Kristina Wejstål

Inledning

Externalisering (*externalization*) av EU:s migrations- och gränskontroll innebär att kontroll utförs utanför EU:s territorium genom exempelvis viseringsregler, outsourcing till transportörer och samarbete med tredjeländer. En konsekvens av en externaliserad migrations- och gränskontroll är att skyddsökande⁴ från krigs- och konfliktdrabbade områden har svårare att på ett säkert och reguljärt sätt ta sig till, och söka asyl i, EU. Kristina Wejstål utforskar i sin avhandling *At the Border – EU Law, Asylum and the Spatialities of Fundamental Rights* hur skyddsökandes rättigheter påverkas av externaliseringen av EU:s migrations- och gränskontroll. Genom att analysera den belgiska ambassaden i Beirut, Libanon, och gränsövergången mellan Marocko och Spanien vid Beni-Enzar i Melilla undersöker Wejstål det asymmetriska förhållandet mellan var gränskontroll sker och var grundläggande rättigheter så som rätten att söka asyl och principen om non-refoulement⁵ anses tillämpliga (2024).

Wejståls forskningsfrågor fokuserar på hur EU:s yttre gränser kan förstås, samt på hur externaliseringen av EU:s migrations- och gränskontroll bidrar till ett osynliggörande av grundläggande rättigheter. Wejstål visar att interaktionen mellan rummet (space) och rätten (law) påverkar grundläggande rättigheters tillämplighet vid EU:s yttre gränser. Kontroll utövas "extraterritoriellt", utanför EU:s medlemsstaters territorium, vilket gör att skyddsökande hindras av "gränser" utan att befinna sig vid den territoriella gräns vid vilken asylrätten enligt det gemensamma europeiska asylsystemet (CEAS) är tillämplig. Wejstål menar vidare att gränser inte kan förstås som linjer på en karta. Gränser är i stället föränderliga i tid och rum. De ter sig olika beroende på *vem* du är och

---

⁴ Med skyddsökande (*protection seekers*) menar Wejstål personer som ämnar söka asyl i EU.

⁵ Principen om non-refoulement syftar till att ingen människa ska tvingas återvända till ett land där denne riskerar att utsättas för dödsstraff, tortyr eller inhuman, grym eller förnedrande behandling.

---

var du är. Denna förståelse av gränser understryker Wejstål som avgörande för hur, och om, skyddsökandes grundläggande rättigheter upprätthålls "vid gränsen".

Teori, metod och material

Teori

Wejstål beskriver belgiska ambassaden i Beirut och gränsövergången vid Beni-Enzar som mer än bara fysiska platser. Rum (*space*) förstås som flerdimensionellt och relationellt. Med andra ord: på platserna sammanflätas tid, rum, geografi och juridik med sociala relationer, det vill säga sociala ojämlikheter baserat på exempelvis kön, etnicitet eller socioekonomisk ställning. Wejstål beskriver därför platserna som *scener för rumsrättslig interaktion (scenes of spatio-legal interactions)* (2024).⁶

Precis som platser förstår Wejstål gränser som relationella. Snarare än att se gränser som endimensionella linjer menar Wejstål att dessa formas av rumsrättsliga interaktioner, samt både påverkar och påverkas av personerna som rör sig genom dem. Gränser måste därför förstås som föränderliga snarare än statiska (2024).⁷ I avhandlingen används konceptet gränslandskap (*borderscape*) (Suvendrini Perera, 2007) för att belysa hur EU:s yttre gräns formas i och av de rum den interagerar med.

Med denna förståelse av platser och gränser undersöker Wejstål den process hon beskriver som osynliggörande (*invisibilization*) av grundläggande rättigheter (Massey, 2005; 1992, citerad i O'Donnel m.fl. 2020; och Philippopoulos-Mihalopoulos, 2015). Osynliggörande sker bl.a. när migrations- och gränskontroll vid externaliserade gränser fränkopplas från skyldigheten att skydda rätten att söka asyl och principen om non-refoulement, menar Wejstål (2024).⁸

Metod och material

Utifrån koncepten *rumsrättsliga interaktioner*, gränslandskap och osynliggörande analyserar Wejstål scenerna genom internationell och europeisk rätt, rättspraxis från Europeiska unionens domstol (EU-domstolen) och Europeiska Domstolen för de Mänskliga Rättigheterna (Europadomstolen)⁹ samt genom

---

⁶ Se avsnitt 1.4 i avhandlingen.

⁷ Se avsnitt 1.4.3.2 i avhandlingen.

⁸ Se avsnitt 1.4.3.1 i avhandlingen.

⁹ Rättsfallen *PPU X and X v Belgium* och *M.N. and Others v Belgium* används i analysen av belgiska ambassaden i Beirut, Libanon, och rättsfallet *N.D. and N.T. v Spain* i analysen av gränsövergången mellan Marocko och Spanien vid Beni-Enzar i Melilla.

---

bilder och kartor. Avhandlingen adresserar särskilt den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR), Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan), samt Europadomstolens och EU-domstolens tolkningar av territorialitet och jurisdiktion – och därmed frågan om rättigheters rumslighet. Metoden i avhandlingen är inspirerad av rättsgeografi och inkluderar både doktrinära och etnografiska ansatser.

Bakgrund

Belgiska ambassaden i Beirut

Belgiska ambassaden i Beirut, Libanon, används i avhandlingen som ett exempel på en externaliserad kontroll som sker utanför EU medlemsstaternas territorium (extraterritoriellt) i enlighet med Schengens viseringsregler (Wejstål, 2024). Genom ambassaden i Belgien går det att ansöka om visum för inresa till Schengenområdet av flera skäl, bland annat humanitära.

Libanon huserar flest flyktingar per capita i världen, varav majoriteten kommer från grannlandet Syrien (UNHCR Libanon). Mellan år 1993 och 2015 rådde fri rörlighet för människor och varor mellan Syrien och Libanon. Syriska medborgare kunde bo och arbeta i Libanon och vice versa, generellt sett krävdes inget visum för att resa mellan länderna. Efter intensifieringen av inbördeskriget i Syrien år 2014 införde Libanon år 2015 ett viseringskrav samt restriktioner och höga kostnader för förnyande av uppehållstillstånd för syrier i Libanon (Janmyr, 2016; Human Rights Watch, 2016). Libanon har inte skrivit under Flyktingkonventionen och möjligheten att få asyl i landet är liten (UNHCR).

Med anledning av inbördeskriget har ingen Schengenstat konsulär eller diplomatisk närvaro i Syrien. Detta innebär att personer som önskar resa reguljärt från Syrien till EU först måste lämna Syrien för att ansöka om visum från ett land där sådan närvaro finns. Därför söker sig många syriska skyddssökande till Libanon och t.ex. till den belgiska ambassaden i Beirut.

Gränsövergången vid Beni-Enzar

Gränsövergången mellan Marocko och den spanska enklaven Melilla vid Beni-Enzar används i avhandlingen som ett exempel på en "extern" landgräns vid EU:s yttre gräns (Wejstål, 2024).

Enklaven Melilla utgör en av två landgränser (Ceuta och Melilla) mellan Europa och Afrika och utgör därmed ett undantag till den i övrigt maritima gränsen mellan Spanien och Marocko, "en bit av EU i Afrika" (Wejstål 2024, s. 162, *redaktörens översättning*).

Marocko beskrivs ofta som ett transitland för personer från Afrika söder om Sahara (Sadikki, 2017). År 2019 beräknades 26 procent av världens flyktingar, över 18 miljoner människor, befinna sig i Afrika söder om Sahara (UNCHR Africa). Antalet tycks öka över tid till följd av konflikter och kränkningar av mänskliga rättigheter i Centralafrikanska republiken, Demokratiska republiken Kongo, Etiopien, Nigeria och Sydsudan. På grund av konflikterna menar Wejstål att många som söker sig till gränsövergången vid Beni-Enzar kan antas vara skyddssökande (2024).

Resultat och slutsatser

Belgiska ambassaden i Beirut

För att söka asyl i ett EU-land och omfattas av EU:s gemensamma asylrätt måste den skyddssökande ta sig till själva territoriet. Att däremot söka asyl direkt på en ambassad som tillhör ett EU-land är i regel inte möjligt. För att som syrisk skyddssökande reguljärt resa in i EU krävs visum. Möjligheten att ansöka om visum direkt vid den belgiska ambassaden i Beirut finns inte. I stället har mottagandet av visumansökningar utkontrakterats till den tredje parten TLScontact som enbart tar emot ansökningar online. Det slutgiltiga beslutet fattas emellertid av Belgien.

Wejstål menar att den belgiska ambassaden i Beirut kan förstås som en externaliserad gränsövergång, en "första gräns" materialiserad digitalt genom hemsidor, och digitala ansökningsformulär, samt fysiskt genom dess byggnad och personal. Genom information från ett automatiska svarsmejl från ambassaden framgår det att det inte är möjligt att söka asyl på ambassaden. Istället hänvisas personer, som befinner sig utanför sitt hemland och är i behov av internationellt skydd, till att registrera sig lokalt hos UNHCR i Libanon. Men UNHCR meddelade i sin tur att registrering och prövning av skyddssökande syrier i Libanon tills vidare har upphört (Wejstål, 2024).

Rättsfallen *PPU X and X v Belgium* (EU-domstolen) och *M.N. and Others v Belgium* (Europadomstolen) rör två syriska familjer med minderåriga barn som försökt ta sig till EU på reguljär väg genom att söka visum vid belgiska ambassaden i Beirut år 2016. Bägge familjerna uppgav att de var i fara i Syrien och att de avsåg att söka asyl i Belgien vid ankomst. Mot bakgrund av att familjerna därmed utgjorde en "immigrationsrisk" i enlighet med EU:s viseringskodex nekades de visum till Belgien. Belgien ifrågasatte emellertid inte riskerna som familjerna utsattes för i Syrien. Med anledning av den rådande situationen

---

i Syrien vid denna tid bedömer Wejstål att sannolikheten hade varit stor att familjerna hade beviljats asyl om de hade haft möjlighet att ansöka på belgiskt territorium¹⁰.

I fallet *PPU X and X v Belgium* ansökte familjen om visum med begränsad territoriell giltighet på grund av humanitära skäl¹¹. Artikel 51 i EU-stadgan fastställer att medlemsländer som implementerar EU-rätt har en skyldighet att respektera grundläggande rättigheter så som asylrätten och principen om non-refoulement. Frågan måste alltså ställas om beslutsfattande kring visum med begränsad territoriell giltighet omfattas av EU-rätt och därmed gör EU-stadgan tillämplig (Wejstål, 2024). I rättsfallet bedömde emellertid EU-domstolen att situationen inte styrdes av EU-rätt. Detta trots att viseringskodexen omfattar frågan om visum med begränsad territoriell giltighet och att viseringskravet i sig följer av EU-rätten som kräver att tredjelandsmedborgare uppvisar visum vid EU:s yttre gräns.

Även *M.N. and Others v Belgium* rörde frågan om grundläggande rättigheters tillämplighet. Mer specifikt, huruvida extraterritoriell jurisdiktion under EKMR utövas när en konventionsstat fattar beslut om visering gällande skyddsökande. Europadomstolen fastställde att den aktuella situationen rörde sig utanför belgisk jurisdiktion. Konventionens rättigheter och staters ansvar härför var således inte tillämpliga. Detta trots att tidigare rättspraxis från Europadomstolen visat på att en stat kan stå skyldig för konsekvenser utanför det egna territoriet.

Enligt rättsfallens logik kan skyddssökande som söker visum vid EU-länders ambassader i tredjeländer inte åberopa rättigheter som anges i EU-stadgan eller EKMR. Riskerna i Syrien som hade kunnat leda till beviljad asyl i Belgien utgör i stället grund för att neka familjerna visum då de utgör en "immigrationsrisk" enligt viseringskodexen. Wejstål menar att EU:s visumkrav "fångar" syriska skyddssökande i Syrien och Libanon genom att hindra deras mobilitet. Kraven agerar som en gräns utan att samtidigt erbjuda skyddssökande grundläggande rättigheter. Då de skyddssökande i båda rättsfallen befann sig utanför EU ansågs varken asylrätten eller principen om non-refoulement vara applicerbara enligt EKMR, EU-stadgan eller CEAS. Belgiska ambassaden i Beirut agerar här som en extraterritoriell gränsövergång där EU-rättens viseringskrav tillämpas extraterritoriellt medan grundläggande rättigheter

---

¹⁰ Wejstål bedömer att det skulle finnas möjlighet till asyl i Belgien för familjerna enligt CEAR, EU-stadgan och EKMR (2024).

¹¹ Visum med begränsad territoriell giltighet kan enligt Viseringskodexen enbart ges om ett medlemsland anser att det är nödvändigt av humanitära skäl, om det är av nationellt intresse eller om det är en internationell skyldighet (artikel 25(1)).

---

anses vara territoriellt bundna. Det finns således en rumslig diskrepans mellan var gränskontroll sker och var grundläggande rättigheter såsom rätten att söka asyl och principen om non-refoulement är tillämpliga och utkrävbara (2024).

Wejstål menar dock att denna rumsliga diskrepans kan överbryggas genom alternativa rättsliga tolkningar. Säkerhet kan inte erbjudas i vare sig Syrien eller Libanon. Därför menar Wejstål att Belgien, genom sin ambassad i Beirut, och genom den avgörande funktion visum har för en persons mobilitet och möjlighet att söka asyl vid ankomst, utövar kontroll i sådan omfattning att EKMR borde tillämpas. Vidare menar Wejstål att det även går att argumentera för EU stadgans tillämplighet då viseringskodexen omfattar frågan om visum med begränsad territoriell giltighet, samt då visumkravet följer av EU rätt. Wejstål menar alltså att rätten att söka asyl och principen om non-refoulement, såsom de följer av EU stadgan och EKMR kan anses vara applicerbara. Genom utgången i rättsfallen osynliggörs istället skyddssökandes grundläggande rättigheter genom gränskontrollens externalisering och rättigheternas territoriella rumslighet (2024). Ambassaden blir till en "första gräns" för syriska skyddssökande som inte kan ta sig vidare till EU trots goda asylskäl.

Beiruts flygplats som en extraterritoriell gräns

Viseringskravet verkställs på Beiruts flygplats (Kodexen om Schengen-gränserna (SBC), artikel 6) genom att utgöra en förutsättning för att resa. Transportörer såsom flygbolag riskerar att bötfällas om tredjelandsmedborgare utan giltiga dokument tillåts stiga ombord på flyg till EU (Wejstål, 2024). Däremot riskeras inga böter för transportörer som nekar skyddssökande från tredje-länder ombordstigning (Moreno-Lax, 2017). Wejstål menar att när stater externaliserar gränskontrollen, exempelvis genom outsourcing av visumkontroll till privata aktörer såsom flygbolag, leder det till ytterligare komplikationer i frågan om ansvar och skyldigheter vad gäller grundläggande rättigheter. Exempelvis tenderar transportörer att bli restriktiva i sina beslut på grund av risken att bötfällas och låter generellt sett inga skyddsökande stiga ombord (Wejstål, 2024).

Rätten att söka asyl under CEAS gäller inte vid flygplatser i tredjeländer, och varken SBC eller EU:s Transportördirektiv specificerar skyddssökandes rättigheter och staters skyldigheter. EU-stadgan är emellertid tillämplig och EU:s transportördirektiv måste implementeras i enlighet med den. I synnerhet med hänsyn till principen om non-refoulement, ett krav som Wejstål menar inte efterlevs i nuläget (2024).

Gränslandskap

Trots att ambassaden inte är en officiell EU-gräns så framträder den som en slags gräns. Den belgiska ambassaden i Beirut utgör en del av ett gränslandskap genom vilket syriska skyddsökande "fångas" (Wejstål, 2024, s. 194). Detta gränslandskap bygger på sammanflätningen av tid, rum, juridik och sociala relationer (Wejstål, 2024).

För att slutföra en viseringsansökan vid belgiska ambassaden i Beirut utkrävs en avgift och ett besök vid ambassaden i Beirut. För personer från Syrien innebär detta att de även behöver ansöka om, och få beviljat, ett libanesiskt visum. Här menar Wejstål att EU:s viseringskrav inte tar hänsyn till konflikt- eller krigsdrabbade områden, där medlemsländers konsulära och diplomatiska närvaro generellt sett dras in och där det generellt sett är svårt att resa och passera gränser (Wejstål, 2024). Att röra sig fritt inom eller mellan länder är vidare ett privilegium kopplat till kön, klass och den generella stabiliteten i länderna i fråga.

Enligt EU:s visumregler baseras viseringsbeslut på huruvida den sökande är socialt och ekonomiskt förankrad i hemlandet, eller om den sökande p.g.a. avsaknad av sådan förankring är att ses som en "immigrationsrisk". Faktorer så som civilstånd, anställningsstatus, bostadssituation, inkomst och social status i hemlandet spelar således en avgörande roll för vem som kan beviljas visering. När sociala relationer så som klass, kön, socioekonomisk status och sexualitet interagerar med EU:s visumregler skapas ytterligare gränsdragningar (*boundaries*) mellan skyddsökande och EU (Wejstål, 2024).

Gränsövergången vid Beni-Enzar

Gränsövergången mellan Marocko och Melilla vid Beni-Enzar faller under CEAS:s definition av att befinna sig "vid gränsen". Det innebär att de rättigheter som följer av CEAS och EU-stadgan är tillämpliga. Då gränsövergången är konstruerad på spansk territorium, tillika spansk jurisdiktion, gäller även EKMR (Wejstål, 2024).

Rättsfallet *N.D. and N.T. v Spain* (Europadomstolen) från år 2017 rör en person från Mali (N.D.) och en från Elfenbenskusten (N.T.). Båda två skickades tillbaka till Marocko av spanska *Guardia Civil* efter att ha klättrat över gränsstängslena mellan Marocko och Melilla. Bägge ska ha blivit handfångslade och tillbakaskickade utan att ha identifierats. De erbjöds heller inte individuell bedömning, advokat eller tolk i enighet med CEAS (N.D. and N.T. v Spain, 2017, paragraf 25). Utan individuell bedömning fräntas individen möjligheten att söka asyl och principen om non-refoulement kan inte garanteras (Wejstål, 2024). Enligt

---

EU-rätt¹² har även personer som korsar EU:s gränser irreguljärt rätt till skydd (Wejstål, 2024). Medlemsstaterna är även skyldiga att bistå med information om asylprocessen om intentionen är att söka asyl (AIDA & ECRE, 2018). Utifrån händelseförloppet beskrivet ovan efterlevs inte reglerna vid gränsen i Melilla (Wejstål, 2024).

Ett tillägg i den spanska utlänningslagen medger möjligheten för Spanien att hindra tredjelandsmedborgare vid Melillas gräns i syfte att undvika deras "illegala inresa" (Institutional Law no. 4/2015). Vidare medför Spaniens och Marockos återtagandeaftal (1992) skyldigheten att acceptera återvändandet av migranter som "illegalt" korsat gränsen mellan länderna. Tillägget i utlänningslagen har, trots att Spanien hävdar efterlevnad av internationell människorättslagstiftning, fått kritik av UNHCR, European Council on Refugees and Exiles (ECRE) och Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter för att legalisera annars förbjudna pushbacks.

I rättsfallet argumenterade den spanska staten att personerna befann sig på spansk mark men inte inom spansk jurisdiktion (N.D. and N.T. v Spain, 2017, para graf44). Detta argument mottogs inte av Europadomstolen, som fastställde att situationen hade ägt rum inom spansk jurisdiktion. Europadomstolen bedömde dock samtidigt att migranternas "eget agerande i val av transitväg i princip innebar en "förlust av rättigheter" med hänvisning till att spansk lag erbjöd flertalet vägar in i Spanien, antingen genom att ansöka om visum eller genom att ansöka om internationellt skydd vid gränsövergången vid Beni-Enzar eller vid ambassader i hemlandet, Marocko eller andra länder (N.D. and N.T. v. Spain, 2020, paragraf 212).

Här argumenterar Wejstål för att Europadomstolen förlitade sig på en teoretisk, snarare än reell, möjlighet för skyddssökande att resa till Spanien, samt att Europadomstolen inte tar hänsyn till hur tredjelandsamarbete, sociala relationer och EU:s ansträngningar att begränsa migration påverkar skyddsbehövandes faktiska möjlighet att både nå och passera gränsen. Följaktligen riskerar domen att legitimera *pushbacks* och osynliggör skyddssökandes rätt att söka asyl samt principen om non-refoulement (Wejstål, 2024).

Tredjelandsamarbete mellan EU, Spanien och Marocko

I fallet *N.D. and N.T. v. Spain* bedömde Europadomstolen att Spanien inte stod ansvariga för de hinder som migranterna påträffat på vägen till gränsövergången. Denna bedömning, menar Wejstål, gjordes utan hänsyn till samarbetet mellan såväl Spanien och Marocko som EU och Marocko (Wejstål, 2024).

---

¹² I det här fallet EU:s Kodex om Schengengränserna (SBC), CEAS och Asylum Procedures Directive (APD).

EU:s och Spaniens tredjelands- och bilaterala samarbete med Marocko möjliggör vad Wejstål beskriver som en typ av "kontaktlös" migrations- och gränskontroll. Bland annat antog EU och Marocko år 2019 en icke juridiskt bindande politisk deklaration om mobilitets- och migrationssamarbete.¹³ År 2022 tillkom ett samarbete mellan EU och Marocko för att motverka smuggling. Samarbetet fokuserar på bland annat gränskontroll och polis-samarbete. Resultaten av samarbetet är tydligt: bara under första halvåret av år 2022 hindrade Marocko över 26 000 "irreguljära avresor" (European Commission, 2022).

Genom samarbete genomförs delar av gränskontrollen både i och av Marocko. EU eller Spanien är inte fysiskt närvarande när denna gränskontroll utförs och samarbetet är informellt och inte juridiskt bindande (Wejstål, 2024). Därav täcks det inte av EU-stadgan, eller EKMR, och kan heller inte granskas av EU-domstolen¹⁴. Informella samarbeten kan ses som flexibla och effektiva,¹⁵ men konsekvensen av samarbete utanför EU:s juridiska ramverk beskriver Wejstål som ett rättsligt vakuum där grundläggande rättigheter görs otillämpliga. Vidare innebär blandningen av flera olika aktörer, avtal och samarbeten att det är svårt att avgöra vem som har ansvar för grundläggande rättigheter (2024).

Gränslandskap

Till skillnad från den mer abstrakta materialiseringen av EU:s yttre gräns vid belgiska ambassaden i Beirut beskriver Wejstål gränsen mellan Marocko och Melilla som "hypersynlig" (*hypervisible*) (2024, s. 220) genom de upp till tio meter höga taggtrådsförsedda stängslen som Spanien byggt med finansiering från EU. Gränsens materialisering förstärks genom landskapet och förlängs av Medelhavets vatten. På så sätt flätas lagar och praktiker samman med det naturliga landskapet (Wejstål, 2024).

Även denna gräns är skapad av, och synliggör, sociala relationer. För personer som ser ut att komma från Europa eller Marocko är gränsövergången betydligt mer lättillgänglig än för personer som ser ut att komma från Afrika söder om Sahara. Exempelvis är det ofta lättare för personer från Syrien och Algeriet att använda samma vägar som personer från Marocko (Tyszler 2019 & 2020). Att det förekommer rasprofilering hos den marockansk gränsförvaltningen stöds av forskning (se ex. Tyszler 2019 & 2020; Achiume, 2022) och har uppmärk-

---

¹³ The EU-Morocco Joint declaration (2019) bygger på the EU-Morocco Mobility partnership (2013).

¹⁴ Se EU-stadgan, artikel 51; TEU, artikel 13(1); Ward, 2021; TFEU, artikel 263.

¹⁵ Andra exempel på informellt samarbete finns mellan Italien och Libyen (Memorandum of Understanding (MoU), 2017), EU och Afghanistan (EU-Afghanistan Joint Way forward (JWF, 2016; the Joint Declaration on Migration Cooperation between Afghanistan and the EU (JDMC), 2021) samt EU och Turkiet (The EU-Turkey Statement, 2016).

---

sammats av bland annat Amnesty International och den spanska kommissionen för flyktinghjälp (CEAR) (N.D. and N.T. v. Spain, 2020, paragraf 163). Gränskontroll utförd av marockansk polis i Marocko hindrar många skyddsökande från Afrika söder om Sahara från att över huvud taget nå gränsövergången vid Beni-Enzar (AIDA & ECRE, 2021).

För personer som söker sig till EU finns oftast endast irreguljära resvägar. Även på dessa är faktorer så som ålder, kön, fysisk förmåga och familjesituation avgörande för att lyckas ta sig fram. Färdmedel och vägar är ofta farliga och risken att utsättas för fysiskt eller sexuellt våld är stor (The Womens Refugee Commission; de Vries & Guild, 2019). Marockanska och spanska gränsvakter rapporteras även utsätta irreguljära migranter för våld (ECRE, 2022). Bristen på tillgängliga vägar till EU tvingar skyddsökande till irregularitet, exempelvis till att klättra över gränsstängslen. Detta leder i sin tur till en ökad "illegalisering" ("*illegalization*") (Wejstål, 2024, s. 275) av migration och av de skyddsökande. Här illustrerar Wejstål hur skärpta gränskontroller och en avsaknad av tillgängliga vägar tvingar skyddsökande till "illegalitet", vilket EU sedan bekämpar med ytterligare kontroll och förstärkning av gränser (2024).

Gränsen mellan Marocko och Melilla är både statisk genom sina stängsel och externaliserad genom avtal och samarbete. Vidare interagerar gränsen med sociala relationer och uppträder i relation till vem som står inför den och varifrån den personen ser ut att komma. Wejstål menar att denna rumsrättsliga interaktion skapar en flexibel och relationell gräns vid vilken rätten att söka asyl och principen om non-refoulement görs svåra att utkräva och därmed osynliggörs (Wejstål, 2024).

Avslutning

I sin avhandling visar Wejstål att externaliseringen av EU:s gränser genom viseringsregler vid ambassader, utkontraktering till transportörer eller informellt tredjelandsarbete innebär att skyddsökande kan möta "en gräns" utan att per definition befinna sig "vid gränsen" så som den definieras enligt CEAS (Wejstål, 2024, s. 10). Genom att gränskontrollen frikopplas från EU:s medlemsstaters territorium, kan EU:s yttre gränser existera "överallt" (Wejstål, 2024, s. 295). Andra aspekter av EU:s gräns, som rätten att söka asyl och skyldigheten att respektera principen om non-refoulement, förblir dock territoriellt bundna. Här uppdagas en asymmetri i EU:s migrations- och gränskontroll, menar Wejstål. Denna asymmetri osynliggör skyddsökandes grundläggande rättigheter och staters skyldigheter att respektera dem (2024). Wejstål menar att rumsrättsliga interaktioner formar asymmetrin och att både EU:s gräns och migrationskontroll, liksom rättigheter, är utformade och utövas med en särskild rumslighet. Wejstål argumenterar för att ansvar och

---

skyldigheter borde tillskrivas stater utifrån deras handlingar snarare än utifrån vart de äger rum (Goodwin-Gill, 2015) och argumenterar för att grundläggande rättigheter måste ges samma flexibilitet som migrations- och gränskontroll om rätten att söka asyl och principen om non-refoulement inte ska osynliggöras (Wejstål, 2024).

Wejstål poängterar att rättigheternas rumslighet inte bara är geografisk utan också relationell, och att EU:s migrations- och gränskontroll interagerar med sociala relationer. Medan vissa personer kan röra sig fritt, kan exempelvis en skyddsökandes socioekonomiska ställning, instabiliteten i dennes hemland eller dens hudfärg avgöra om den kan erhålla visering eller tillåtas närma sig en gränsövergång. Wejstål beskriver detta som att EU:s yttre gräns är "rumsrättsligt positionerad" i relation till vem det är som försöker "korsa" den, samt att rättens interaktion med sociala relationer skapar ytterligare förutsättningar för ett osynliggörande av rättigheter.

Wejstål menar att då EU:s gräns- och migrationskontroll interagerar med geografi och sociala relationer, samt med naturligt landskap såsom Medelhavet, måste vi förstå EU:s yttre gräns som ett gränslandskap. Wejstål lyfter fram hur en sådan förståelse kan ge en mer adekvat bild av hur EU:s yttre gräns agerar och hur rumsrättsliga interaktioner formar asymmetrin och skapar (ibland dödliga) konsekvenser för den enskilde skyddsökaren på väg till EU.

Referenser

Achieme, T. (2022) Racial borders. *Georgetown Law Journal*, 110(445).

Agreement between the Kingdom of Spain and the Kingdom of Morocco on the movement of people, the transit and the readmission of foreigners who have entered illegally. (1992).

AIDA & ECRE. (2018). *Access to protection in Europe: Border controls and entry into the territory*.

- (2021). *Country Report: Access to the territory and push backs - Spain*.

CEAR. (2017). *Refugees and migrants in Spain: The invisible walls beyond the southern border*.

Council of the EU. (2019). *Joint declaration by the European Union and Morocco for the fourteenth meeting of the Association Council*.

---

de Vries, L.A., & Guild, E. (2019). Seeking refuge in Europe: spaces of transit and the violence of migration management. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45.

Directive 2001/51/EC. (2001). *Council Directive 2001/51/EC of 28 June 2001 supplementing the provisions of Article 26 of the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985.*

ECRE. (2019). *Country Report: Spain.*

- (2022). *Country Report: Spain.*

EU. (1950). *The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.*

European Commission. (2020). *Annex to the Commission Implementing Decision amending Commission Decision C(2010) 1620 as regards the replacement of the Handbook for the processing of visa applications and the modification of issued visas (Visa Code Handbook I).*

Eurostat. (2020). *Statistics Explained: Enforcement of immigration legislation statistics.*

Goodwin-Gill, G.S. (2015). I R. Plender (red.), *Issues in international Migration Law.* Brill.

Hakiki, H. (2020). *N.D. and N.T. v. Spain: defining Strasbourg's position on push backs at land borders?.* Strasbourg Observers.

Institutional Law no. 4/2015. (2015). *Institutional Law no. 4/2015 of 30 March 2015 on the protection of citizens' safety.*

Joint Declaration on Migration Cooperation between Afghanistan and the EU. (2021).

Joint Way Forward on migration issues between Afghanistan and the EU. (2016).

Judgement of 7 March 2017, PPU X and X v Belgium, C-638/16, EU:C:2017:173.

Judgement of the court 13 February 2020 N.D. and N.T. v Spain, Application No. 8675/15 and 8697/15

Judgement of the court 5 March 2020, M.N. and Others v Belgium, Application No. 3599/18.

Massey, D. (1992). Politics and space/time. *New Left Review*, 96.

- (2005). *For space*. SAGE.

Memorandum of understanding on cooperation in the fields of development, the fight against illegal immigration, human trafficking and fuel smuggling and on reinforcing the security of borders between the State of Libya and the Italian Republic. (2017).

Moreno-Lax, V. (2017). *Asylum visas as an obligation under EU Law: Case PPU C-638/16 X, X v État Belge (Part I)*. EU migration law blog.

O'Donnel, T., Robinson, D.F., & Gillespie, J. (2020). *Legal geography perspectives and methods*. Routledge.

Perera, S. (2007). A Pacific zone?. I P. Kumar Rajaram & C. Grundy-Warr (red.).

Philippopoulos-Mihalopoulos, A. (2015). *Spatial justice: body, lawscape, atmosphere*. Routledge. *Borderscapes: Hidden geographies and politics at territory's edge*. University of Minnesota Press.

Regulation (EC) No 810/2009. (2009). *Regulation (EC) No 810/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a Community Code on Visas*.

Regulation (EU) 2016/399. (2016). *Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code)*.

Saddiki, S. (2017). *World of walls: The structure, roles and effectiveness of separation barriers*. OpenBook Publishers.

Tyszler E. (2019). From controlling mobilities to control over women's bodies: gendered effects of EU border externalization in Morocco. *Comparative Migration Studies* 7(25).

- (2020). Humanitarianism and black female bodies: violence and intimacy at the Moroccan-Spanish border. *The Journal of North African Studies* 26(5).

UN. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*.

- (1951). *Convention Relating to the Status of Refugees*.
- (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights*.
- (1984). *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*.

UNHCR. (2021). *Fact sheet: Lebanon*. [UNHCR](#)

UNHCR Afrika. (u.å.). *Where we work: Africa*. Hämtad 2020-10-04 från [Africa | UNHCR](#)

UNHCR Libanon. (u.å.). *Refugees and asylum-seekers*. Hämtad 2023-05-05 från [Refugees and asylum-seekers – UNHCR Lebanon](#)

Ward, A. (2021). Article 51 – Field of application. I S Peers m.fl. (red.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*. Hart Publishing.

Wejstål, K. (2024). *At the Border: EU Law, Asylum and the Spatialities of Fundamental Rights* (Juridiska institutionens skriftserie, Skrift 42) [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet].

Women's Refugee Commission. (2019). *More than one million pains: Sexual violence against men and boys on the Central Mediterranean route to Italy*.

---

3. Önskvärda offer: System för urval av flyktingar i svensk migrationshantering

Andreas Asplén Lundstedt

Inledning

Kategoriseringar av flyktingar används som ett administrativt verktyg av staten för att styra och reglera migration samt för att gruppera in människor i de som "förtjänar" skydd och de som inte gör det. Administrativ kategorisering av människor är en viktig beståndsdel i den moderna byråkratin, med långtgående konsekvenser för de som kategoriseras. Vidare är klassificeringen flykting inte en naturligt uppkommen kategori utan socialt konstruerad och kommer till genom regler och föreskrifter. Vem som är en flykting förändras i tid och rum, den som är flykting i ett land behöver inte vara det i ett annat. Klassificeringen kräver att människooöden omvandlas och reduceras till administrativa enheter eller fall som passas in i juridiska kategorier för att avgöra om en enskild individ anses ha rätt till skydd eller inte. Detta är komplicerat därför att människor är rörliga och reagerar på den styrning de blir föremål för. Klassificeringsprocesserna bör ses som interaktioner mellan myndigheter och migranter. Dessa långtgående klassificeringsprocesser leder till att behovet av personal som handlägger ansökningarna ökar och det leder till långa och kostsamma asylprocesser vilket inte minst påverkar de asylsökande. Framväxten av klassificeringsverktyg i Sverige har förändrats med tiden beroende på kontext och i takt med samhällets övriga förändring och utveckling. Andreas Asplén Lundstedts avhandling *Desirable victims: systems of refugee selection in Swedish and Canadian migration governing*, från 2024, ifrågasätter statens klassificeringar som naturlig och undersöker hur stater använder kategoriseringar och klassifikationer för att styra migranten och migrationen. Men avhandlingen pekar också på hur klassificering av människor utvecklats till ett mål i sig i stället för att endast användas som ett verktyg för kontroll.

Det här kapitlet sammanfattar första delstudien i Andreas Lundstedts avhandling (Lundstedt, 2024). Första delstudien har ett historiskt perspektiv och undersöker ursprunget för klassificering som administrativt verktyg, institutionaliseringen av densamma, och hur det har använts för att styra

---

migrationspolitiken i Sverige. Delstudien tar avstamp i mitten av 1960-talet och avslutar i tidigt 1990-tal med fokus på hur migrationsklassificeringssystem blev institutionaliserade. Delstudien beskriver hur centrala koncept som migration och kontroll förändrades under denna period då synen på migrationens syfte och migranternas roll i samhället förändrades. Lundstedts avhandling bidrar även med ett historiskt perspektiv i analysen, vilket bidrar till att förstå varifrån klassificeringssystem kommer och hur de kan utvecklas. Det skapar även en förståelse för asylprocessens historiska ursprung och hur det i sin tur påverkat hur processen ser ut i modern tid. Avhandlingen i sin helhet gör en jämförelse med Kanada och dess institutionalisering av klassificeringsverktygen, något som inte tagits med i detta kapitel med hänvisning till att Avhandlingsnytt sätter fokus på svenska förhållanden. Den andra delstudien undersöker hur denna institutionalisering av klassificeringsverktygen påverkar hur migrationsdomstolar dömer olika i liknande fall.

Den teoretiska utgångspunkten för avhandlingen är historisk institutionalism där klassificeringar av migranter ses som en institution. Inom historisk institutionalism ses institutionella system (regler, uppsättningar, arrangemang) som beroende av det sammanhang ur vilket de uppkom. Teorin används för att tolka och förstå regelsystem, men även för att förstå hur de förändras och utvecklas över tid och beroende på kontext. Avhandlingen använder sig av ett blandat material där bland annat Statens offentliga utredningar (SOU), domstolsbeslut, lagförslag och annat arkivmaterial ingår (Lundstedt, 2024). För djupare beskrivning av teoretiskt ramverk, metod och material hänvisas till avhandlingen i sin helhet.

Bakgrund

Första delstudien är en historisk analys av ursprunget till och utvecklingen av klassificeringen av flyktingar och specifikt dess användning som administrativt verktyg för statens kontroll.

Roten till termen "flykting"

Människor har genom hela historien haft olika anledningar att fly sina hemländer, vad som ändrats är hur flyktingfrågan kommit att regleras av stater. Kategorierna ses ofta i forskning och offentlig debatt som naturliga och förgivettagna, men de är egentligen helt konstruerade, och därmed skiljer de sig också åt mellan länder och inom länder (Boswell, 2007). Kategorisering eller statusproduktion som ett verktyg för att organiserat reglera migrationen är ett relativt nytt fenomen. Konstruktionen av olika typer av flyktingar beskrivs som ett uttryck för makt från statens sida, men även ett sätt att göra en komplicerad värld hanterbar. Kategorierna är värderande och beror på den

---

kontext, tid och plats som de uppkommer i. Exempelvis, vilken typ av lidande värderas tillräckligt högt för att personerna bedöms vara berättigade till skydd. Värderingen av lidande bygger på politiska beslut som påverkas av det sammanhang i vilket de uppkommer (Douglas, 1986. Bowker & Star, 1999). Kategorierna relaterar även till den faktiska och bildliga kategorin innanför/utanför samhället, i hur de låter myndigheter dela in människor i grupper. Vissa som är "önskade" och därmed placeras innanför samhället och andra som beskrivs som "oönskade" och därmed utanför samhället socialt eller ekonomiskt (Lundstedt, 2024).

Bakgrunden till att kategorierna vuxit fram är därmed också en historisk tillbakablick på hur svensk migrationspolitik formats, men också hur samhället förändrats i stort inom olika områden som arbetsmarknadspolitik, industriell utveckling och välfärdsstatens framväxt under den tidsperiod studien omfattar. Denna samhällsutveckling är en del i den kontext som kategoriseringarna analyseras utifrån och därmed viktig att ha i åtanke. Den viktigaste konsekvensen av de samhällsförändringar som skedde under dessa decennier var att behovet av, men också ambitionen att, reglera och styra migrationen ökade. Fram till mitten av 1960-talet upplevdes invandringen av beslutsfattare i regering och myndigheter som ett i huvudsak självreglerande fenomen, vilket automatiskt följde ekonomiska cykler (SOU 1967:18, s. 20). När välfärdsstatens förmåner blev alltmer generösa och samtidigt som en kraftig industrikras drabbade Sverige, skedde ett paradigmskifte i så måtto att regering och myndigheter upplevde det allt viktigare att aktivt reglera invandring och kontrollera vilka som fick tillträde till landet. Migrationsfrågan ansågs dock inte vara konfliktfylld eller i behov av några större reformer. Det fanns inte något behov av att differentiera mellan vilka typer av flyktingar som ansågs "värdiga" skydd och inte (Lundstedt, 2024).

Resultat och slutsatser

Lundstedt (2024) beskriver tre faser av migrationslagstiftning: grundandefasen (mitten av 1960-talet till mitten av 1970-talet), differentieringsfasen (mitten av 1970-talet till tidigt 1980-tal) och tillämpningsfasen (tidigt 1980-tal till tidigt 1990-tal). Alla delar bidrar till att förstå kategoriernas framväxt, varför de har utvecklats som de gjort och vilka konsekvenserna blir.

Grundandefasen: migrationspolitisk kursändring i Sverige

Vid slutet av 1960-talet kom första avsteget från synen på migration som något självreglerande och sittande regeringar började förespråka en mer aktiv migrationspolitik, med tydligare riktlinjer och en ny centraliserad myndighet med statligt administrativt ansvar grundades (Lundstedt, 2024). Under denna

---

tid sker en av de första tydliga kategoriseringarna inom området, differentieringen mellan flyktingar och arbetskraftsmigranter. Den största fackliga centralorganisationen LO påverkade politiken i syfte att införa ett system med arbetstillstånd, till en början främst inriktade mot flyktingar från dåvarande Jugoslavien. Detta motiverades med en oro för lönedumpning på grund av konkurrens från billig utländsk arbetskraft (SOU 1972:84). Ändringarna innebar att det krävdes ett godkänt arbetstillstånd, samt ordnad bostad, innan inresa till Sverige och detta har efteråt beskrivits som en principförändring i svensk migrationspolitik. Dessa ändringar av migrationskontrollen bidrog till en ny definition av arbetskraftsmigranter och den svenska regeringen tog för första gången under efterkrigstiden ett handfast grepp om migrationen och kontrollen över migranter genom statliga administrativa verktyg (Lundstedt, 2024).

Ett aspekt som ibland uttrycktes av lagstiftaren var vilka som skulle klassas som flyktingar och vilka omständigheter som skulle klassas som giltiga asylskäl. De som hade flyktingskäl skiljdes åt från de som migrerade av ekonomiska anledningar. (Lundstedt, 2024). En proposition från 1975 diskuterade asyllagstiftning där begreppet "politisk asyl" lyftes fram, och olika grupper med politiska skäl till asyl ansågs behöva förtydligas. Anledningen till detta var att det från lagstiftarens sida ansågs att gruppen flyktingar som kunde hänvisa till politiska anledningar kunde bli för stor. Därför ansåg regeringen att en gräns för vad som ska klassas som politiska anledningar var nödvändig (Prop. 1975/76:18, s. 108).

Dessa diskussioner illustrerar hur klassificeringarna och statusproduktioner vid denna tid utvecklades till ett fundament för att ordna kategorier som i sin tur kunde styra migrationen. Beslutsfattare önskade även en flexibilitet i systemet som innebar att klassificeringarna kunde användas för att styra migrationen, beroende på vilka grupper som ansågs ha asylskäl och inte. Det illustrerar också hur politiska och icke-neutrala klassificeringarna kan vara. Amerikanska desertörer från Vietnamkriget ansågs ha asylskäl medan värnpliktsvägrare eller desertörer från andra länder inte ansågs ha det (Lundstedt, 2024). Denna administrativa process innebar även att stora gruppers livsöden reducerades till ett fall och hela gruppens asylskäl bedömdes utifrån det politiska systemet från landet de kom ifrån. Ett exempel på svårigheterna var när migranter från exempelvis Polen och Jugoslavien skulle bedömas. Båda länderna var diktaturer, men det kunde samtidigt hävdas att migranterna i fråga sökte bättre ekonomiska förutsättningar i Sverige. Hur skulle de då bedömas? Dessa problem visade, och visar även idag, på en inneboende svårighet i att reducera migranternas komplicerade livsöden till administrativa kategorier. Lösningen på just detta problem blev att de människor som inte tilläts lämna sina hemländer fick högre skyddsstatus (Lundstedt, 2024).

Differentieringsfasen: tydligare särskiljning

Vid mitten av 1970-talet skedde en allt tydligare gränsdragning mellan olika typer av flyktingar och vem som tillhörde vilken kategori. Motiveringen var att myndigheterna behövde kunna reglera migrationen bättre genom tydligare och effektivare administrativa verktyg. Här började även kategorin "konventionsflyktingar" användas och utgjorde en speciellt skyddad grupp. Samtidigt fördes diskussioner om vad man ska göra med de som inte anses tillhöra en tydlig kategori, något som inom kategoriseringar kallas för "residualer" (Bowker & Star, 1999). En offentlig utredning från 1972 fastslog att endast de som befinner sig i en allvarlig situation likt konventionsflyktingar ska tillhöra den gruppen (SOU 1972:84, s. 153). Lundstedt konstaterar att endast de som bedöms vara något han kallar för "pure victims", alltså de vars lidande anses vara tillräckligt allvarligt, tillhör någon av kategorierna som krävs. Med detta sätt att försöka sortera grupper så öppnades en möjlighet för staten att begränsa eller neka skydd i händelse av att en viss kategori eller grupp kom i stort antal och om läget kunde anses vara extraordinärt utifrån viktiga nationella intressen (Lundstedt, 2024). Sammantaget krävde detta en centraliserad administrativ apparat som hanterade asylärenden och effektivt implementerade de nya kategoriseringarna. Samtidigt komplicerades implementeringen av svårigheten att reducera mångfacetterade mänskliga öden till administrativa kategorier. Avhandlingen visar att när myndigheterna skapade allt fler precisa kategorier så var det i respons på denna svårighet, men att det ofta förvärrade problemet snarare än underlättade.

Tillämpningsfasen

Från 1980-talet till tidigt 1990-tal har frågan om flyktingskap flyttat från periferin till att bli den mest centrala inom svensk migrationspolitik. I takt med att antalet personer som sökte asyl ökade dramatiskt under 1980-talet skedde också en stor tillväxt av klassificeringar i syfte att kontrollera tillströmningen. Med denna ökning växte också intresset för demografin hos flyktingarna (Lundstedt, 2024). En proposition från 1986 konstaterade att gruppen flyktingar då främst innefattade människor från avlägsna länder med annan kultur och religion, till skillnad mot tiden efter andra världskriget där flyktingar från närområdet utgjorde lejonparten (Prop 1985/86:98, s 14). Kategorisering som verktyg blev taget för givet som ett legitimt verktyg inom migrationspolitiken varigenom indelningen i grupper blev en del av målet i stället för endast ett verktyg för kontroll (Lundstedt, 2024).

Slutsatser

Denna labyrinth av kategorier, där det inte alltid är självklart vad som är tillräckliga asylskäl och vilka som passar in i de snäva kategorierna, skapar en osäkerhet hos den sökande. Samtidigt försöker det administrativa systemet skapa kontroll över en grupp flyktingar som inte alls är homogen som grupp vilket därmed reducerar enskilda människooöden till fall i en administrativ apparat. Kategorierna skapar även en värdering av vilka som är "riktiga" flyktingar och vilka som inte är det i administrativ bemärkelse. Denna värdering har i Sverige främst tagit sikte på flyktingar som beskrivs vara sårbara och i desperat behov av hjälp. Lundstedt beskriver att det lett till en successiv uppbyggnad av ett omfattande byråkratiskt nätverk som ska handlägga alla ärenden i denna labyrinth och applicera dessa abstrakta teoretiska kategorier på enskilda individers liv.

Den historiska utvecklingen som Lundstedt beskriver i sin avhandling har lett till att asylprocessen blivit alltmer kostsam både i form av tid och pengar (Lundstedt, 2024). Lundstedt härleder detta till de långa handläggningstiderna och kostnaderna det innebär i arbete för handläggare, men också samhällets kostnader för att försörja asylsökande med bostad och uppehälle. Han pekar också på de konsekvenser detta får för asylsökande och den växande grupp "väntande människor" som är fast i asylprocessen och varken kan påbörja sitt nya liv eller komma undan från sitt gamla. Det har slutligen även en negativ effekt på individernas mentala hälsa och framtida möjligheter för integration samtidigt som det försvårar den redan komplexa asylprocessen. En konsekvens av detta är att de som inte bedömts inneha asylskäl i början av en process kan ha skapat asylskäl under själva processen (Lundstedt, 2024). För att utöva kontroll över det migrationspolitiska fältet krävs ett samspel mellan en lång rad olika aktörer: regeringen, statliga myndigheter och domstolar. Det illustrerar den tonvikt på juridik som processen intagit, det visar även på konflikten mellan kontroll som ett verktyg för flexibilitet eller precision (Lundstedt, 2024).

Avslutning

Den klassificering av migranten som redogjorts för ovan definierar och reducerar migranten till någon som är sårbar eller utsatt. Därefter värderas individen i förhållande till om hen är tillräckligt utsatt eller med andra ord om hen är det "perfekta offret" och därmed berättigad till skydd. Det reducerar individers livsöden till fall i en administrativ apparat som försöker passa in personerna i snäva kategorier. Dessa klassifikationer är värderande genom att de avgör vem som är en "värdig" flykting och därmed "värdig" skydd, samt synen på flyktingskap som direkt knutet till sårbarhet och anpassningsförmåga. Regeringarnas ambitioner att kontrollera migration har varit starkt kopplad till

---

idén om välfärdsstatens kapacitet att integrera människor och det omfattande sociala kontraktet. Lundstedt pekar på att Sveriges syn och inställning till migration var beroende av vår historiska inställning till migration, dvs. hur många Sverige klarade av att skydda stod i proportion till hur många människor som kunde integreras i välfärdsstaten.

Ett skifte i svensk migrationspolicy ägde rum i slutet av 1960-talet då området uppfattades kräva mer omfattande reglering och kategoriseringen tar sin början. Den förändringen kan förklaras utifrån den förändrade kontexten, från att ha haft en begränsad migration som följde konjunktursvängningarna, till arbetskraftsinvandring som krävde reglering efter krav från fackföreningar och senare ökad migration i form av flyktingar som flyr från konflikter. Det är därmed också en studie i hur administrativa verktyg kan användas i olika politiska syften och hur dessa utvecklas (Lundstedt, 2024). Resultaten visar samtidigt att det ofta varit svårt att tillämpa kategoriseringarna konkret på de människor som är utsatta för den. Detta eftersom migranter inte är passiva utan reagerar på den styrning de blir föremål för. Kategorierna blir även tydligt politiska i den bemärkelse att vem som är "värdig" skydd kan förändras och är öppet för tolkning.

Referenser

Boswell, C. (2007) "Theorizing migration policy: is there a third way?" I *International migration review*, 41(1):75-100.

Bowker, G. C and Star, S. L. (1999). "Sorting things out: Classification and its consequences. Cambridge: The MIT press.

Douglas, M. (1986) "How institutions think". Syracuse: Syracuse university press.

Johannesson, L. (2017) "In courts we trust: administrative justice in Swedish migration courts". Doktorsavhandling. Statsvetenskapliga institutionen. Stockholms universitet, ISBN: 9789176496947.

Johansson, C. (2005) "Välkomna till Sverige? Svenska migrationspolitiska diskurser under 1900-talets andra hälft". Lund: Bokbox förlag.

Lindvall, J och Rothstein, B. (2006)." Sweden: The fall of the strong state". *Scandinavian political studies*, 29 (1): 47-63.

Lundstedt, A. (2024). "Desirable victims – systems of refugee selection in Swedish and Canadian migration governing". Doktorsavhandling. Förvaltningshögskolan. Göteborgs universitet. ISBN: 9789198777321.

Pierre, J. (2016) "Introduction: The decline of Swedish exceptionalism?"
I Pierre (red) "The Oxford handbook of Swedish politics" Oxford: Oxford
university press.

Prop. 1975/76. "Om ändringen i utlänningslagen m.m."

Prop. 1985/86:98. "Om invandringspolitik m.m."

SOU 1967:18 "Invandringen: problematik och handläggning".

SOU 1972:84. "Flyktingskap".

---

4. Vindlande vägar i bostadsomjämlikhetens Sverige

Mikaela Herbert

Inledning

Ojämlikheten på den svenska bostadsmarknaden är enligt Mikaela Herbert stor och beror på ökande inkomstskillnader på arbetsmarknaden samt att förmåner och ersättningar från socialförsäkringarna inte har följt prisutvecklingen i samhället i övrigt. Detta har lett till att de ekonomiskt resurssvaga hushållens disponibla inkomster har rört sig mycket lite, medan de resursstarka hushållen dragit ifrån. Denna ekonomiska snedfördelning påverkar möjligheten för bostadskonsumtion och bidrar till social och geografisk segregation där bostadsförhållande beror på inkomstnivå. Rätten till en bostad och tak över huvudet är inte lika självklart för alla oavsett inkomst. Exempelvis beskrivs ofta bristen på bostäder som det stora problemet och att det ekonomiska systemet fungerar som det ska genom att driva upp priserna. Detta system resulterar i att de inkomstsvaga grupperna i samhället, som asylsökande ofta är, hamnar i en mer utsatt position på bostadsmarknaden. Asylsökande omfattas även i detta fall av särlagstiftning som i vissa fall underlättar, men i andra fall villkorar deras redan utsatta position. Insatser riktade mot dessa grupper förväntas lösa samhälleliga problem som segregation och utanförskap. På så sätt skiljs den utsatta gruppen ut från mängden och de åtgärder som ska komma till bukt med fenomen som segregation och utanförskap blir då riktade mot dessa utsatta, istället för att sätta fokus mot mer strukturella problem i samhället.

Det här kapitlet behandlar Mikaela Herberts avhandling *Vindlande vägar i bostadsomjämlikhetens Sverige – berättelser om marknadspraktiker, flyktningplaceringspolitik och bostadsprekaritet*, från 2023. Särskilt fokus sätts på den kritiska granskningen av svensk bosättningslagstiftning som bosättningslagen och Lagen om eget Boende (EBO-lagen), vilka problematiserar asylsökande och nyanländas boendemönster och framställer dessa grupper som en orsak till större strukturella problem i Sverige, som segregation och socioekonomisk utsatthet. Policyanalysen av flyktningplaceringspolitiken med fokus

---

på EBO-lagen (LMA-lagen) och den så kallade bosättningslagen bidrar till den övergripande målsättningen att undersöka hur asylsökandes väg till en bostad påverkas av den svenska bostadspolitiken, asylpolitiken, marknadspraktiker samt särlagstiftning. Kapitlet fokuserar främst på policyanalysen med hänvisning till det övergripande temat i denna upplaga av Avhandlingsnytt, hur tid och rum påverkas av asylprocessen. I detta fall avses hur svensk flyktings-placeringspolitisk styrning och bostadspolitik påverkar asylsökande i Sverige.

Avhandlingen i sin helhet syftar till att nyansera och fördjupa förståelsen för bostadsjämlighetens konsekvenser. Den har en etnografisk utgångspunkt vilket bidrar till att människors upplevelser och egna berättelser analyseras utifrån sin sociala, politiska och historiska kontext för att skapa förståelse för hur den bostadspolitiska situationen för dessa människor ser ut. Forskningsprocessen innebär att forskaren zoomar in på individuella personers boendevägar för att därefter zooma ut och analysera hur den flyktning- och bostadsplaceringspolitiska styrningen av asylsökande och nyanländas bosättning påverkar människors liv. Det empiriska materialet kommer från intervjuer, samtal och deltagande observationer med människor som sökte och fick uppehållstillstånd under flyktningkrisen 2014–2016 (Herbert, 2023). För en fördjupad läsning av de delar av avhandlingen som inte tas upp här hänvisas till avhandlingen i sin helhet.

Herbert använder sig av Carol Bacchis teoretiska och metodologiska utgångspunkt (s.k. kritisk policyanalys) av "What is the problem represented to be" där själva policyförslagen antas skapa eller forma problemen i stället för att lösa dem. Bacchi (2009) utgår inte, som traditionell policyanalys, från att de problem som identifierats inom policyprocessen är verkliga och behöver lösas med politiska åtgärder och reformer av något slag. Hon menar istället att policy och reformer *inte* svarar mot reella, verkliga problem utan snarare är representationer och konstruktioner av det någon *uppfattar* som problem. Bacchi menar att aktörer får sin förståelse av världen formad av språket samt de kategorier och definitioner som byggs upp inom ett policyområde. Den (tanke)ramen begränsar därefter vad som är möjligt att föreslå och vilka lösningar som kan utformas. Kategoriseringar av människor som asylsökande och nyanlända gör att de i det här fallet påverkas av särlagstiftning i form av Anläggningsboende (ABO) eller EBO som i vissa fall underlättar, men även riskerar att villkora och kringskära, deras situation på bostadsmarknaden. Asylsökande och nyanlända urskiljs gentemot andra med samma inkomstnivå samtidigt som de konkurrerar om samma slags bostäder (Herbert, 2023). Genom att undersöka dessa kategorier och konstruerade problematiseringar

---

framkommer det som är förgivettagen kunskap och det är ett sätt att förstå de sätt att diskutera och konstruera kunskap som ger upphov till problem och lösningar (Bacchi, 2009).

Resultatet från avhandlingen visar att boendevägarna för asylsökande och nyanlända under perioden för studien är präglade av kaos och ovisshet. Återkommande flyttningar, trångboddhet och utsatthet påverkar de allra mest utsatta hårdast. Många hittar en tillfällig bostad genom informella nätverk av andrahandsuthyrning, vilket innebär att den boende ofta saknar kontrakt på sin bostad, är rättslös vid tvister och lever under stor osäkerhet. Förändringarna i bostättnings- och EBO-lagen samt de språkliga konstruktioner som framkommer kan ses som ett sätt att flytta ansvaret från det offentliga till enskilda individer inom de utsatta grupperna. I stället för att på politisk nivå säkerställa ett tillräckligt bostadsbyggande och en jämlik bostadsfördelning får enskilda individer ansvaret att hantera strukturella samhällsproblem som segregation och socioekonomiska skillnader. Herbert poängterar att det under flyktingkrisen 2015 och åren därefter tydliggjordes att det svenska samhället har en oförmåga att möta behoven hos inkomstfattiga hushåll, främst genom alltför svaga utjämnande mekanismer varigenom inkomstfattiga hushåll tvingas lägga en allt större andel av sin inkomst på en bostad. Herbert beskriver hur detta har gjort att den illegala marknaden för bostadsuthyrning vuxit. Slutligen poängterar Herbert hur komplext och osäkert det är för asylsökande och nyanlända att söka och få bostad. Den politiska praktiken har snarare förvärrat bostadsjämligheten och bidrar till att marginalisera dessa grupper ytterligare. (Herbert, 2023).

Bakgrund

I detta kapitel kommer de områden som är relevanta för analysen att presenteras. Det görs genom att beskriva flyktingkrisen 2015–2017, bostads-situationen i Sverige samt boendelagstiftning och flyktingsplaceringspolitik.

Flyktingkrisen 2015 och bostadssituationen i Sverige

Det som benämns som flyktingkrisen pågick under och omkring år 2015. Under 2015 uppgick antalet asylansökningar i Sverige till en rekordhögt nivå, ca 163 000, jämfört med ca 81 000 året innan och antalet asylsökanden hade stadigt ökat ända sedan 2012 (Migrationsverket, U.Å). Alla asylsökande har rätt till någon typ av bostad under asylprocessen. För många började resan mot ett boende i något av Migrationsverkets transitboenden eller provisoriska lösningar som idrottshallar eller skolor. Under själva asylprocessen bodde ungefär 65 procent på något av Migrationsverkets anläggningsboenden, medan resten sökte boende på egen hand (Herbert, 2023). Var de bor spelar sedan roll

---

efter att de beviljats uppehållstillstånd. De som bodde på ett av Migrationsverkets anläggningsboenden anvisades då bostad i någon kommun, medan de som bodde i eget boende fick fortsätta göra det eller söka stöd hos socialtjänsten i den kommunen. Väntetiden för anvisning blev med tiden lång och de som fått uppehållstillstånd kunde i vissa fall få vänta i över ett år för en bostad, ofta under en tid präglad av trångboddhet med tidsbegränsade eller provisoriska kontrakt (Ds 2015:33). Vidare konstateras att bostadssituationen för den växande gruppen nyanlända karakteriseras av vad Socialstyrelsen beskriver som en typ av hemlöshet, genom att deras boendesituation präglas av tillfälliga boenden utan kontrakt och ofta hos vänner och bekanta. Omfattningen av detta är svårbedömd då mörkertalet antas vara stort (Socialstyrelsen, 2017). Flyktingkrisen innebar en stor ansträngning för många delar av Sveriges välfärdssystem såväl som för det bostadspolitiska systemet. De grupper som påverkas mest av detta är de som redan är påverkade av andra faktorer, så som att ha flytt från ett krig och dessutom har begränsade ekonomiska resurser och kontakter i Sverige. Den press som flyktingkrisen satte på det svenska bostadspolitiska systemet tydliggjorde de brister som fanns med att tillgodose behovet av bostad för inkomstsvaga hushåll (Herbert, 2023).

Under tiden för avhandlingens informationsinsamling uppgav 255 av 290 kommuner i Sverige att de hade brist på bostäder. Det gällde oavsett om det handlar om en mindre landsort, större stad eller universitetsstad (Boverket 2017). Däremot beskrevs inte bostadsmarknaden lida av en generell bostadsbrist utan av en "bostadsbrist för vissa grupper". De som främst pekades ut som i en svagare position på bostadsmarknaden är de som av olika anledningar är nya på marknaden så som unga, studenter, nyanlända, personer med funktionsnedsättning och äldre personer. Ekonomiskt resurssvaga, eller med låg inkomst, innebär att personen kanske har ett jobb, men att inkomsterna är under genomsnittet. Anledningen bedöms vara ökade inkomstskillnader på arbetsmarknaden och att flera socialförsäkringsförmåner inte skrivits upp i takt med prisutvecklingen i övriga samhället (Inspektionen för socialförsäkringen, 2022). Denna snedfördelning avspeglas även på bostadsmarknaden, där hushållens bostadsförhållanden beror på både inkomsternas storlek och hur inkomsterna tjänas in. Det kan vara att hyresvärdar inte accepterar bostadsbidrag, tillfälliga anställningar eller ekonomiska bidrag (etableringsersättning eller försörjningsstöd) som en tillräcklig inkomst. Detta minskar möjligheterna till både ett förstahandskontrakt och valmöjligheter på bostadsmarknaden. På så sätt drivs de till vissa områden med lägre hyresnivå och hamnar i problemen med andrahandsuthyrningar som tidigare beskrivits. (Herbert, 2023). I förlängningen leder det till geografisk och social segmentering på bostadsmarknaden och tilltagande segregation och ojämlikhet (CRUSH, 2016).

Analys av flyktingplaceringspolitikens styrning

Herbert analyserar två lagändringar; inskränkningarna i "EBO-lagen" (SFS 1994:137) och "bosättningslagen" (SFS 2016:38). Den svenska flyktingplaceringspolitiken har som ambition att rita upp politiska strategier för geografisk spridning och placering av migranter (Borevi & Myrberg. 2010).

Ändringarna i EBO-lagen avsågs bidra till detta, där ett av målen var att kontrollera bostadsförhållanden och bosättningsmönster hos asylsökande då koncentrationen av utrikesfödda i vissa områden med socioekonomiska utmaningar beskrevs vara ett problem som måste åtgärdas med inskränkningar i EBO (Herbert, 2023). I EBO-lagen (SFS 1994:173) fastställdes att asylsökande har rätt att bosätta sig var de vill samt att de har rätt till ett statligt bidrag i form av dagersättning. Asylsökande i Sverige fick alltså under perioden de väntar på ett beslut i sitt asylärende välja mellan ABO/EBO, anvisad eller egen bostad (Herbert, 2023). Inskränkningen av EBO i prop. 2019/20: 10 innebär en områdesbegränsning, där områden med socioekonomiska utmaningar, kriminalitet och segregation, skulle rödmarkeras och människor skulle styras till att bosätta sig i andra områden. Om en nyanländ trots allt skulle bosätta sig i ett rödmarkerat område skulle möjligheten till dagersättning gå förlorad vilket antogs vara ett tillräckligt incitament.

En annan lagändring som är speciellt relevant på detta område är lag 2016:38 "om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning" även kallad "Bosättningslagen". Det övergripande syftet med lagen var att samtliga kommuner skulle bli skyldiga att ta emot nyanlända för bosättning. Detta förändrade situationen för många av Sveriges kommuner samt för enskilda individer (SFS 2016:38). När bosättningslagen trädde i kraft använde sig många kommuner av tillfälliga och tidsbegränsade kontrakt. Det framkom att lagen tolkats av kommunerna som att de endast är skyldiga att erbjuda en bostad de första två åren. Samtidigt hävdade dåvarande arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson att regeringen inte ville ställa skarpa krav på ett permanent boende, men det finns ingen skrivning i lagen om att skyldigheten upphör efter två år. Kommunerna har ett bostadsförsörjningsansvar för alla sina invånare (Herbert, 2023).

Bosättning av flyktingar har länge varit en omstridd fråga främst i förhållande till ansvar mellan stat och kommun, inte minst när det gäller frågan om vem som ska betala för bostäderna, något som kopplar an till det kommunala självstyret och inskränkningar som staten gör i vissa fall (Holmqvist et al. 2022). Kommunerna ska dela på ansvaret, men de har samtidigt diametralt skilda förutsättningar (Herbert, 2023). Inskränkningarna i EBO och anvisningarna till en kommun innebär en begränsning i möjligheterna för asylsökande att välja var de ska bosätta sig.

Resultat och slutsatser

Policyanalysen i avhandlingen fokuserar på att undersöka hur asylsökandes väg till en bostad påverkas av den svenska bostadspolitiken, asylpolitiken, marknadspraktiker samt särlagstiftning och lyfter den mer specifika frågan, hur svensk flyktingsplaceringspolitisk styrning och bostadspolitik påverkar asylsökande i Sverige?

Resultatet av Herberts (2023) avhandling visar på hur asylsökande interagerar med svensk flyktingsplaceringspolitik, bostadspolitik och kategoriseringar. Det är ett möte mellan individers livsöden och den svenska byråkratin. Det finns en statlig styrning och inblandning i asylsökandes och nyanländas bosättning och det får faktiska effekter i människors liv. Kategoriseringen som asylsökande respektive nyanländ blir sorterande i är antingen EBO eller ABO, vilka är administrativa kategorier som påverkar människor olika beroende på hur de blir klassificerade. Herbert hävdar att kategorierna ger konkreta effekter på bostadsmarknaden genom att asylsökande har rätt till bostad genom ABO. De som redan bor i ABO och får uppehållstillstånd har rätt till en bostad genom anvisning till en kommun. En individ som väljer att bo i eget boende under tiden som asylsökande förlorar inte möjligheten till ABO. Däremot, om individen bor i EBO vid tiden för beviljat uppehållstillstånd, hänvisas den nyanlände till det generella bostadssystemet. Det finns därmed för vissa kategorier och i vissa situationer en garanterad rätt till bostad, men endast om du därmed avstår från friheten att själv påverka var du bosätter sig. Kategoriseringen styr sedan vilka insatser en individ har rätt till efter erhållet uppehållstillstånd (Herbert, 2023).

Herbert hänvisar vidare till problematiseringen av asylsökande och nyanländas bosättningsmönster som finns i lagändringarna (SFS 2016:38 och SFS 2019:1204) av ABO och EBO efter flyktningkrisen. Där diskuteras hur dessa grupper ska styras till att bosätta sig på andra platser än tidigare, samt hur detta ska leda till en rättvisare fördelning i kommunerna och undvika en "koncentration" till vissa bostadsområden. Detta beskrivs sedan i sin tur kunna bidra till att lösa större samhällsproblem som segregation och socioekonomisk utsatthet (Herbert, 2023). Herbert bearbetar detta enligt Bacchis teori och det skapar binära relationer mellan de som pekats ut som problemet och vad som är lösningen. I detta fall är det de nyanlända och asylsökande som beskrivs vara problemet och direkt bidragande till segregation och socioekonomisk utsatthet i stället för att belysa grunden till problemet som, av Herbert, beskrivs vara byggande och fördelning av bostäder samt en ekonomisk ojämlikhet i hela samhället. Fokus läggs på segregation som ett problem i specifika avgränsade områden "någon annanstans", i stället för ett samhällsproblem som härrör ur en ojämlik fördelning av makt och resurser mellan områden och grupper i

---

samhället (Herbert, 2023). Lösningen utifrån lagändringarna är att styra dessa grupper nyanlända och bestämma var de bosätter sig. I och med inskränkningarna av EBO samt att bostadsmarknaden är så pass segregerad lämnas de bostadssökande inte så mycket handlingsutrymme annat än att låta sig anvisas bostad enligt ABO. Detta var en del av målet med inskränkningarna, det vill säga att styra människor bort från EBO till ABO.

Herbert hänvisar vidare till Andersson et al. (2017) och deras forskning om segregation som i stället påvisar att segregation till stor del beror på ökade socioekonomiska skillnader i samhället samt en ojämn fördelning av upplåtelseformer (hyresrätter/bostadsrätter). Vidare hänvisar hon till Schneider och Ingrams (1993) forskning om hur ett samhälle genom sina policybeslut delar upp befolkningen i värdiga och ovärdiga vilket sedan speglas i valen av styrmedel (Schneider och Ingram, 1993). De som framställs som värdiga anses då på ett effektivt sätt kunna fatta underbyggda beslut medan de som anses ovärdiga antas vara oförmögna att fatta egna beslut och lösa problem, varigenom staten istället bör fatta beslut åt dem. Denna framställning av värdig kontra ovärdig är en värdering som illustreras i hur grupperna beskrivs i policyförslag.

Herbert tolkar detta som att flyktingplaceringspolitiken riktar sig mot en grupp som betraktas som ovärdig, därför att en statlig styrning av asylsökande och nyanlända antas vara bättre än att de får bosätta sig på egen hand. Deras egen kapacitet att ta välggrundade beslut och värdera sina olika möjligheter underkänns till förmån för statens insatser. Individens rörelsefrihet och självbestämmande problematiseras och beskrivs vara en orsak i stället för att belysa dessa gruppers ekonomiska förutsättningar (Herbert, 2023).

Herbert hänvisar vidare till forskning av Molina (1997) som studerat diskussionen kring etnisk boendesegregation och menar att den grundar sig i en djupare allmänt accepterad föreställning om att människor med utländsk bakgrund aktivt väljer att bosätta sig nära sina landsmän för att bevara sin kultur och därför inte eftersträvar att bli en del av det svenska samhället. Den etniska boendesegregationen beskrivs vara skapad av personer med utländsk bakgrund som inte vill delta i majoritetssamhället. De sociala nätverk som ofta används av asylsökande pekats ut av Boverket (2015) som något negativt som bidrar till social exkludering, genom att människor bosätter sig i kommuner och bostadsområden med ett stort antal andra socialt utsatta familjer. Fler med utländsk bakgrund flyttar till dessa områden och den etniska boendesegregationen växer ytterligare.

I kontrast till detta hänvisar Herbert till en studie av CRUSH (2016) som framhäver att bostadssegregationen främst beror på strukturell ojämlikhet och att det i stället är privilegierade hushåll som driver på segregationsprocessen. Vidare pekar den rapporten på en annan orsak till att nyanlända söker sig till dessa områden, inte främst för att bo nära sina landsmän utan att det är lättare att få en bostad (CRUSH, 2016). Asylsökande och nyanlända beskrivs utgöra en belastning på samhället och de bidrar till att öka de socioekonomiska utmaningarna i dessa områden. Detta menar Herbert är ännu ett exempel på att grupperna nyanlända och asylsökande beskrivs som oförmögna att ta egna beslut vilket föranleder krav på ökad statlig styrning. (Herbert, 2023).

Slutsatser

Herberts (2023) studie visar att asylsökande och nyanlända under sin första tid i Sverige befinner sig i något som hon beskriver som "bostadsförsörjningens blindas fläck". De befinner sig mellan de selektiva och generella insatserna samtidigt som de inte helt omfattas av socialtjänstens insatser. Hon har beskrivit hur dessa grupper tvingas navigera mellan ett komplicerat nät av svensk flyktingsplaceringspolitik och den svenska bostadsjämligheten. Samtidigt som deras existens problematiseras och deras egna omdömen och möjlighet att ta beslut och avgöra vad som är bäst för dem negligeras. Allt detta till förmån för att staten ska styra människor i bosättning och placering. Vad som är tydligt är att den nuvarande boendesituationen bidrar till en osäkerhet och utsatthet för nyanlända och asylsökande som inte är hållbar. Samtidigt visar Herbert (2023) att problematiseringen av dessa grupper har lett till att de enskilda individerna på gruppnivå beskrivs bidra till social- och bostadssegregation och det är dessa grupper som ska åtgärdas och inte exempelvis strukturella samhällsproblem så som otillräcklig tillgång till bostäder för utsatta grupper som låginkomsttagare.

Avslutning

Enligt Herbert är nyanländas och asylsökandes inkomster och den generella ekonomiska ojämlikheten i samhället det som främst segregerar bostadsmarknaden. Herbert framhåller att de typer av upplåtelseformer som finns i bostadsområdena i Sverige är det huvudsakliga problemet och inte asylsökande och nyanländas bristande omdöme eller förmåga att fatta välgrundade beslut angående sin bostadssituation. Herbert anför i sin avhandling att människor på olika sätt löser sin prekära situation. Den ökade styrningen som syftade till att styra människor bort från EBO och till ABO har inte fått önskad effekt. Det illustrerar att hotet om indragen dagersättning inte är avgörande för människors val utan andra faktorer kan påverka mer, så som sociala nätverk

---

eller där möjligheterna till jobb, utbildning eller ett normalt liv bedöms vara större. Genom att studera dessa processer kan vi få en bättre förståelse för och nya perspektiv på bostadsjämligheten och den bostadspolitiska situationen i Sverige idag.

Referenser

Andersson, R., Franzén, M., Hedman, L., & Lindberg, H. (2017). Segregation. Vad menas och hur mäts den?

Bacchi, C.L. (2009). Analysing policy: What's the problem represented to be? Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson.

Borevi, K. & Myrberg, G. (2010). Välfärdsstaten och de nyanlända: En flyktingplaceringspolitisk probleminventering. MIM Working Papers Series No 10:3, Malmö högskola.

Boverket (2015). Boendesituationen för nyanlända. Slutrapport. Rapport 2015:40.

Boverket (2017). Hyresvärdars krav på blivande hyresgäster. Rapport 2017:30.

Boverket (2023). Bostadsmarknadsenkäten 2023. Hämtad från <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten/>

CRUSH (2016). 13 myter om bostadsfrågan. Årsta: Dokument Press.

Ds. 2015:33. Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända. Departementsserien och promemorior från Arbetsmarknadsdepartementet. Hämtad från https://www.regeringen.se/contentassets/746edfe0296b44c2a732ff6f8982052e/ds-2015_33-ett-gemensamt-ansvar-for-mottagande-av-nyanlanda.pdf

Herbert, M. (2024). Vindlande vägar i bostadsjämlighetens Sverige: berättelser om marknadspraktiker, flyktingsplaceringspolitik och bostadsprekaritet. Doktorsavhandling. Institutionen för urbana studier: Malmö universitet. ISBN: 978-91-7877-394-7.

Holmqvist, E., Jutvik, K., & Lidén, G. (2022). Resilience in Local Housing Policy? Liberal or Restrictive Policy Stances Among Swedish Municipalities Following the Great Migration in the Summer of 2015. *Frontiers in Political Science*, 4.

Inspektionen för socialförsäkringen (2022). Utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren. En analys av hur värdet av bidragsnivåer och inkomsttak har förändrats och effekten på hushållens inkomster. Rapport 2022:2.

Migrationsverket. (U. Å). Öppna data – asylsökande till Sverige 2000–2021. Hämtad från <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oppna-data.html> (hämtad 2024-11-07).

Molina, I. (1997). Stadens rasifiering: Etnisk boendesegregation i folkhemmet. (PhD dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis).

Prop. 2019/20:10. Ett socialt hållbart eget boende för asylsökande.

Schneider, A. & Ingram, H. (1993). Social construction of target populations: Implications for politics and policy. *The American Political Science Review*, Vol. 87, no. 2, 334–347.

SFS 2016:38. Lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning.

SFS 2019:1204. Lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Socialstyrelsen (2017). Hemma 2017 – omfattning och karaktär.

Förteckning över tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa, Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, Internationell migration och remitteringar i Etiopien, Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, Politiska remitteringar, Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, Integrationspolitik och arbetsmarknad, Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, Migration och företagens internationalisering, Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv, Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige, Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, Kategoriernas dilemman, Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige, Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, Arbetskraftsinvandring efter 2008 års reform, Catharina Calleman (red.) och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, Alla tiders migration!, Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, Invandringens arbetsmarknadseffekter, Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, Irreguljär migration och Europas gränskontroller, Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, Diaspora – ett begrepp i utveckling, Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, Migration within and from Africa, Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden, Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, Invandring och företagande, Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnić och Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling, Bo Malmberg, Thomas Wimark, Jani Turunen och Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa, Maria Tyrberg och Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv, Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, Vägen till arbete. Utlandsföddas möte med den svenska arbetsmarknaden, Moa Bursell, Mikael Hellström, Jennie K Larsson, Melissa Kelly, Martin Qvist och Caroline Tovatt.

Policy Brief 2017:4, Integration och tillit – långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge, Grete Brochmann.

Kunskapsöversikt 2017:5, Invandringens historia – från "folkhemmet" till dagens Sverige, Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport och Policy Brief 2017:6, Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010–2015?, Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund.

Rapport och Policy Brief 2017:7, Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige, Pieter Bevelander (red.) och Mikael Spång (red.).

Rapport och Policy Brief 2017:8, Responsibility Sharing for Refugees in the Middle East and North Africa, Susan Martin.

Rapport och Policy Brief 2017:9, Reforming the Common European Asylum System, Bernd Parusel och Jan Schneider.

Rapport och Policy Brief 2017:10, A Fair Share: Refugees and Responsibility-Sharing, Alexander Betts, Cathryn Costello och Natascha Zaun.

Rapport och Policy Brief 2018:1, Somali Diaspora Groups in Sweden – Engagement in Development and Relief Work in the Horn of Africa, Nauja Kleist.

Rapport och Policy Brief 2018:2, Akademiskt utbyte och internationell migration – En studie av stipendiater inom Svenska institutets Visbyprogram 1997–2015, Andreas Åkerlund, Astrid Collsiöö och Mikael Börjesson.

Rapport och Policy Brief 2018:3, Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället, Eskil Wadensjö och Aycan Çelikaksoy.

Rapport och Policy Brief 2018:4, Attityder till invandring – en analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016, Jesper Strömbäck och Nora Theorin.

Rapport och Policy Brief 2018:5, Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhänginvandring i ett jämförande perspektiv, Karin Borevi.

Avhandlingsnytt 2018:6, Barn och migration, Mehek Muftee, Lisa Ottosson, Gunilla Jarkman Björn, Anna Åhlund, Eva Skowronski och Michael Lindblad.

Policy Brief 2018:7, Människohandel och människosmuggling i den irreguljära migrationen, Ryszard Piotrowicz.

Rapport och policy Brief 2018:8, Asylsökandes möte med Sverige – Lärdomar från en panelundersökning, Peter Esaiasson och Jacob Sohlberg.

Policy Brief 2018:9, Medborgarskapslagar – en global jämförelse, Rainer Bauböck.

Rapport och Policy Brief 2019:1, Bridging the Gaps – Linking Research to Public Debates and Policy-making on Migration and integration, Martin Ruhs, Kristof Tamas och Joakim Palme.

Rapport och Policy Brief 2019:2, Från Afrikas horn till Sverige: Smuggling, informella nätverk och diasporans engagemang, Tekalign Ayalew Mengiste och Erik Olsson.

Rapport och Policy Brief 2019:3, Thai berry pickers in Sweden – A migration corridor to a low-wage sector, Charlotta Hedberg, Linn Axelsson and Manolo Abella.

Rapport och Policy Brief 2019:4, Internationella studenter i Sverige – Avgiftsreformens påverkan på inflödet av studenter, André Bryntesson och Mikael Börjesson.

Kunskapsöversikt och Policy Brief 2019:5, Migration and development – The role for development aid, Robert E.B. Lucas.

Policy Brief 2019:6, Åter till grunderna – Läsförmåga, immigration och arbetsmarknadsutfall i Sverige, Jon Kristian Pareliusson.

Policy Brief 2019:7, Ålder vid invandring och arbetsmarknadsintegration – det svenska exemplet, Torun Österberg.

Policy Brief 2019:8, Barn med posttraumatisk stress – utvärdering av en gruppintervention för ensamkommande flyktingbarn med symptom på posttraumatisk stress, Anna Sarkadi.

Policy Brief 2019:9, Suicidalt beteende och vård – skillnader mellan flyktingar, andra migranter och personer födda i Sverige, Ellenor Mittendorfer-Rutz.

Policy Brief 2019:10, Fri rörlighet för arbetstagare i EU och dess effekter på statsfinanserna, Marcus Österman, Joakim Palme och Martin Ruhs.

Rapport och Policy Brief 2020:1, De som inte får stanna: Att implementera återvändandepolitik, Henrik Malm Lindberg.

Rapport och Policy Brief 2020:2, Laglig migration för arbete och studier – Möjligheter att få uppehållstillstånd i Sverige för personer som saknar skyddsbehov, Bernd Parusel.

Rapport och Policy Brief 2020:3, Effekten av krig – Posttraumatisk stress och social tillit hos flyktingar, Jonathan Hall och Dennis Kahn.

Rapport och Policy Brief 2020:4, Åtgärder mot människosmuggling och människohandel: Är de förenliga med EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna?, Vladislava Stoyanova.

Policy Brief 2020:5, Den reglerade invandringen och barnets bästa, Louise Dane.

Policy Brief 2020:6, Migrationspolitik, välfärd och jämlikhet, Björn Östbring.

Avhandlingsnytt 2020:7, Migranternas möte med svensk hälso- och sjukvård, Juliet Aweko, Ulrika Byrskog, Annika Esscher, Robert Jonzon och Josefin Wängdahl.

Policy Brief 2020:8, Språkkaféet som arena för språkträning, Gunilla Jansson och Silvia Kunitz.

Policy Brief 2020:9, Nyanlända elever och lärande på gymnasieskolans språkintruktionsprogram, Päivi Juvonen.

Rapport och Policy Brief 2021:1, Idrott och hälsa bland flickor - Uppfattningar och erfarenheter bland föräldrar från Somalia, Eritrea, Syrien och Sverige, Anders Kassman och Åsa Kneck.

Policy Brief 2021:2, Miljonprogram, migranter och utsatthet för covid-19, Erik Hansson, Lina Al-Nahar, Maria Albin, Eskil Jakobsson, Maria Magnusson och Kristina Jakobsson.

Rapport och Policy Brief 2021:3, Lokalsamhälletillit i Sverige före och efter flyktingkrisen, Susanne Wallman Lundåsen.

Kunskapsöversikt 2021:4, Tolkfunktionen i asylprocessen, Cecilia Wadensjö, Hanna Sofia Rehnberg och Zoe Nikolaidou.

Avhandlingsnytt 2021:5, Tidsbegränsade uppehållstillstånd, egenföretagande och skolsegregation – Aktuella avhandlingar om utrikes födda på arbetsmarknaden, Kristoffer Jutvik, Matilda Kilström, Elisabet Olme, Aliaksei Kazlou och Debbie Lau.

Rapport 2021:6, Ungas uppväxtvillkor och integration, Jan O. Jonsson, Susanne Åsman, Thomas Johansson, Ylva Odenbring, Sevgi Bayram Özdemir, Erik Lundberg, Metin Özdemir, Bo Malmberg och Eva Andersson.

Policy Brief 2021:7, Invandring och välfärdsstaten, Tina Goldschmidt.

Policy Brief 2021:8, Interaktiv rasism på internet, i pressen och politiken, Mattias Ekman.

Policy Brief 2021:9, Polariserad demokrati. Hur uppfattade hot påverkar främlings-fientlighet och spänningar mellan olika grupper i samhället, Emma A. Renström och Hanna Bäck.

Rapport och Policy Brief 2021:10, De som skickades tillbaka: Återvändande och återintegration av avvisade asylsökande till Afghanistan och Irak, Henrik Malm Lindberg, Constanza Vera-Larrucea och André Asplund.

Rapport och Policy Brief 2021:11, Trade Agreements as a Venue for Migration Governance? Potential and Challenges for the European Union, Sandra Lavenex och Tamirace Fakhoury.

Policy Brief 2021:12, The evolving policy coherence for development. Risk or opportunity for the EU as a development actor?, Anna Michalski.

Avhandlingsnytt 2021:13, Nya perspektiv på segregation: skola, psykisk hälsa och bosättningsmönster, Maria Granvik Saminathen, Sara Brodin Låftman, Petra Löfstedt, Elisabet Olme, Dany Kessel, Louisa Vogiazides, Hernan Mondani, Charisse Johnson-Singh, Mikael Rostila, Antonio Ponce de Leon, Yvonne Forsell och Karin Engström.

Kunskapsöversikt 2022:1, Exillitteratur I Sverige 1969 till 2019, Daniel Pedersen.

Kunskapsöversikt 2022:2, Migrationens påverkan på klimatanpassning och sårbarhet, François Gemenne.

Policy Brief 2022:3, Hur många kommer fly från Ukraina och vilka EU-länder kommer de söka sig till?, Mikael Elinder, Oscar Erixson och Olle Hammar.

Policy Brief 2022:4, Massflyktsdirektivet: EU:s svar på skyddsökande från Ukraina. Tillfälligt skydd – "varför", "vem", "vad", "var" och "hur", Eleni Karageorgiou och Vladislava Stoyanova.

Rapport 2022:5, Invandring och integration i svensk opinion. Hur formas värderingar och verklighetsuppfattningar?, Anders Westholm.

Rapport 2022:6, Hur gemensamma är de gemensamma EU-reglerna? Svensk asylrätt i europeiskt perspektiv, Eleni Karageorgiou och Vladislava Stoyanova.

Policy Brief 2022:7, Vilka är mest benägna att rösta i svenska lokala val?, Pieter Bevelander.

Rapport 2022:8, Nyanländas integration: En enkätstudie om språkstudierandes erfarenheter av livet i Sverige, Sara Thalberg och Linus Liljeberg.

Kunskapsöversikt 2022:9, Klimatförändringar, fördrivningar, mobilitet och migration: forskningsläget kring nuläget, framtida scenarios och policyalternativ, Mathias Czaika och Rainer Münz.

Policy Brief 2022:10, (Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga, Mattias Engdahl, Anders Forslund och Ulrika Vikman.

Policy Brief 2023:1, Att förstå klyftan mellan politiken för flyktingintegration och erfarenheterna av integration: Resultat från två EU-finansierade projekt, FOCUS och NIEM, Nahikari Irastorza och Sayaka Osanami Törngren.

Kunskapsöversikt 2023:2, Migration, religion och integration, Magdalena Nordin.

Policy Brief 2023:3, Lokal migrationspolitik: Om strukturer, aktörer och processer i svenska kommuner, Jon Nyhlén och Gustav Lidén.

Rapport 2023:4, Under ytan: Hur många och vilka vill lämna sina länder för att flytta till EU och Sverige?, Mikael Elinder, Oscar Erixson och Olle Hammar.

Avhandlingsnytt 2023:5, Migration, kontroll och säkerhet i en europeisk kontext, Louise Bengtsson, Jennie Brandén, Daniel Silberstein och Teresa Quintel.

Policy Brief 2023:6, Laglig migration för arbete och studier. Möjligheter att få uppehållstillstånd i Sverige för personer som saknar skyddsbehov, Bernd Parusel.

Policy Brief 2023:7, Integrationsprocesser och traditionsförhandlingar inom religiösa samfund, Magdalena Nordin.

Policy Brief 2023:8, Ökar röstande aptiten på medborgarskap?, Pieter Bevelander, Michaela Slotwinski och Alois Stutzer.

Rapport och Policy Brief 2023:9, Etablering av nyanlända flyktingar: Effekter av en tidig och intensiv arbetsmarknadspolitisk insats, Matz Dahlberg, Johan Egebark och Ulrika Vikman.

Avhandlingsnytt 2023:10, Hinder och möjligheter för etablering på den svenska arbetsmarknaden, Andrey Tibajev.

Policy Brief 2023:11, Integration av unga ur ett flerdimensionellt perspektiv, Jan O. Jonsson.

Policy Brief 2023:12, Civilsamhällets bidrag till integration, Gabriella Elgenius.

Policy Brief 2023:13, Den reglerade invandringen och barnets bästa: En uppdatering efter Tidöavtalet, Louise Dane.

Kunskapsöversikt 2024:1, Återvändande och (åter) integration för barn i familj, Pinar Aslan Akay.

Kunskapsöversikt 2024:2, Det andra utanförskapet: Skuggsamhället i Sverige, Zenia Hellgren.

Rapport och Policy Brief 2024:3, Migrationslagstiftning i Norden– Ett restriktivt skifte, Jonas Hinnfors och Ann-Chatrine Jungar.

Policy Brief 2024:4, Hur formas den svenska migrationspolitiken?, Henrik Malm Lindberg.

Rapport 2024:5, Migranternas välbefinnande och befolkningens attityder till migration. Sverige i ett europeiskt perspektiv, Maria Cheung, Matz Dahlberg och Hyrije Hasani.

Rapport och Policy Brief 2024:6, Arbetskraftsinvandring till Sverige från tredjeländ, Mattias Engdahl och Erik Sjödin.

Policy Brief 2024:7, På flykt från Rysslands anfallskrig i det transnationella Europa. Mottagandet av skyddsökande från Ukraina i Sverige, Oksana Shmulyar Gréen och Svitlana Odynets.

Rapport och Policy Brief 2024:8, Återvändandets diplomati: Om samverkan mellan Sverige och diplomatiska beskickningar i återvändande och återtagande, Constanza Vera-Larrucea och Iris Luthman.

Policy Brief 2024:9, Understanding public opinions towards integration. Where does Sweden stand?, Nahikari Irastorza.

Policy Brief 2024:10, Likgiltiga platser och platser för gemenskap. Nyanlända flyktingars relationsskapande i små- och medelstora städer, Måns Lundstedt.

Rapport 2024:11, War Policies and Migration Aspirations in Russia, Mikael Elinder, Oscar Erixson och Olle Hammar.

Policy Brief 2024:12, Att väga och värdera invandras levnadssätt: den svenska vandelsprövningen historiskt och i jämförelse med andra länder, Andreas Asplén Lundstedt.

Policy Brief 2024:13, Security of Residence for Refugees and Migrants in Sweden after the Tidö Agreement, Elspeth Guild.

Kunskapsöversikt 2024:14, Etnisk diskriminering i rekryteringsprocesser – orsaker och åtgärder, Pinar Aslan Akay och Maria Cheung.

Policy Brief 2024:15, The European Trust Fund for Africa (EUTF) and the externalization of migration control, Joseph Trawicki Anderson.

Policy Brief 2024:16, Hälsa bland förvarstagna och alternativ till förvar, Andreas Savelli.

Kunskapsöversikt 2024:17, Hur formas den svenska migrationspolitiken?, Henrik Malm Lindberg.

Policy Brief 2025:1, EUAA och Sveriges implementering av EU:s nya asyl- och migrationspakt, Johan Ekstedt.

Rapport och Policy Brief 2025:2, Nordic cooperation within return and readmission, Anna Hammarstedt och Iris Luthman.

Kunskapsöversikt 2025:3, Den byggda miljöns betydelse för att minska boendesegregation och ojämlika livsvillkor – en systematisk kunskapsöversikt, Ann Legeby och Lars Marcus.

Europeiska Kommissionen uppskattar den genomsnittliga tiden för flykt eller fördrivning (displacement) till 20 år. Migrations-, asyl- och integrationsprocesser är därför ofta långa och kantade av byråkrati, gränser, väntan och utanförskap. I den åttonde upplagan av Avhandlingsnytt sammanfattas fyra doktorsavhandlingar som på olika sätt belyser handfasta aspekter av tid, rum och även fördomar och uppfattningar i dessa ofta utdragna processer. Avhandlingarna lyfter svårigheter för flyktingar att få visum och på reguljär väg korsa EU:s gränser, utsatthet och välmående i svenska asylprocesser och hur kategoriseringen av asylsökande påverkar deras möjlighet till uppehållstillstånd, bostad och en snabb start på integrationsprocessen.

Författarna till avhandlingarna Rikard Engblom, Kristina Wejstål, Andreas Asplén Lundstedt och Mikaela Herbert. För Delmis räkning har Linus Engström och Alva Källén skrivit och sammanställt denna antologi.

Delegationen för migrationsstudier är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17